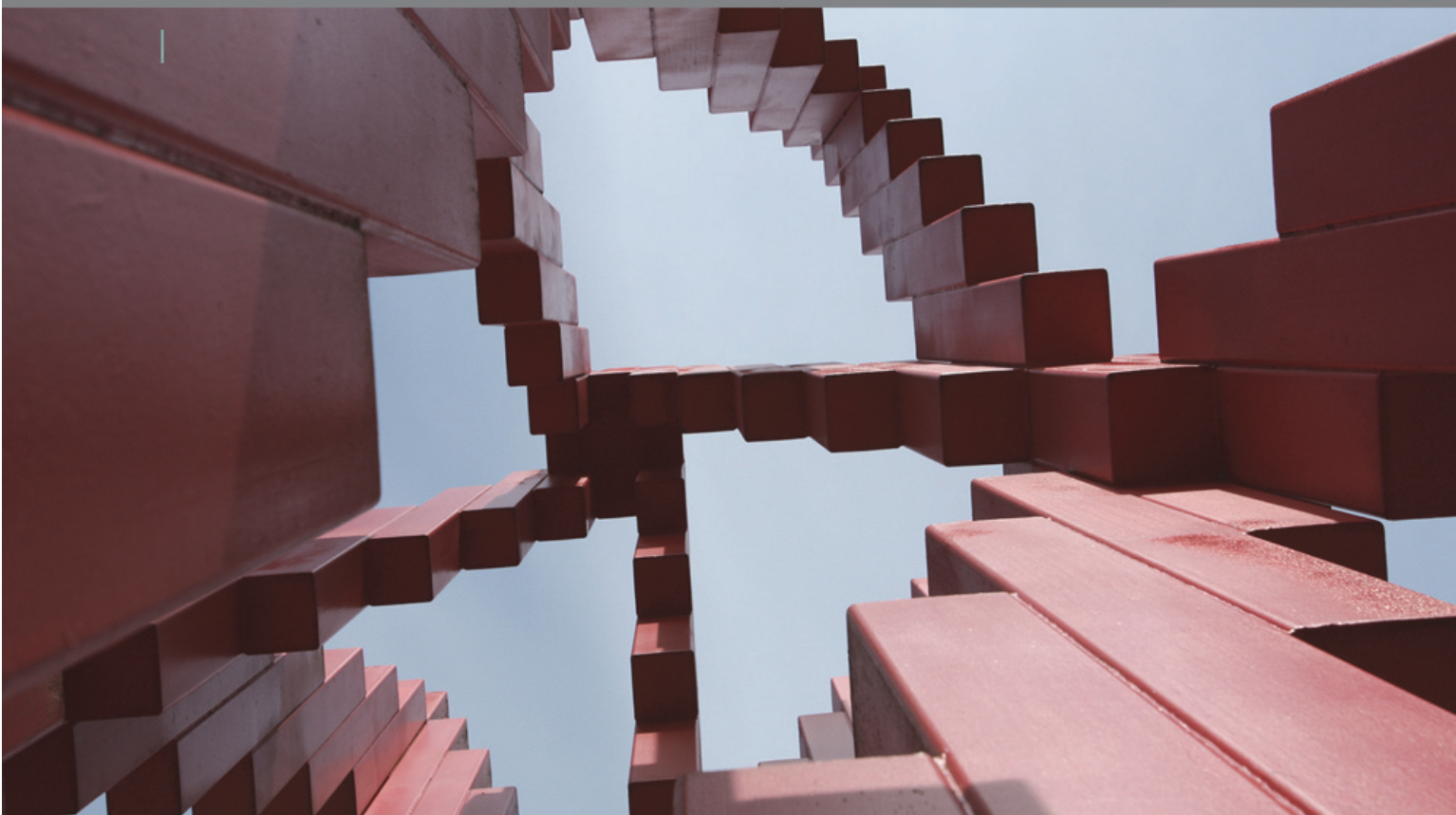


Høgskolen i Lillehammer



Masteroppgave

Å by på seg selv

Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?

av

Monica Simonsen

Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge
Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer
1. November 2012



**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært interessant og jeg har lært mye av å være i en prosess som til tider har vært veldig krevende. Ved avslutningen av denne studien er det flere jeg ønsker å takke.

Først vil jeg takke informantene mine som velvillig stilte opp og delte sine erfaringer med meg. Jeg har lært mye av dere. Både avdelingslederne og informantene viste stor interesse og engasjement for studiens tema, noe jeg opplevde som viktig for gjennomføringen av intervjuene.

Takk til veileder Anne Sigfrid Grønseth ved avdeling for Helse- og sosialfag ved Høgskolen i Lillehammer for råd, kommentarer og innspill gjennom denne prosessen.

Min motivator under hele prosessen Uwe Fritsch fortjener en stor takk. Han har fulgt meg både i oppturer og nedturer, og underveis holdt håpet og motet mitt oppe. Hans tanker og faglige innspill har vært veldig nyttig i dette arbeidet.

Hege fortjener en stor takk for gode kommentarer underveis, og Ellen for lesing av korrektur. Jeg vil også takke Kathrine som har hørt på meg og støttet meg når frustrasjonen har vært som verst.

En takk går også til mastergradsforum i divisjon psykisk helsevern ved Akershus universitetssykehus for nyttige og inspirerende møter.

Jeg vil også takke min samboer Snorre for god støtte og tålmodighet i denne prosessen.

Og sist men ikke minst vil jeg gi en stor og varm takk til Bente M. Weimand for all den støtten og hjelpen hun har gitt meg for å få ferdigstilt oppgaven.

Til pappa som døde av kreft 11. april 2011 og hjertekatten min Tiril som døde 9. januar 2011.

*”Den som tror at høy utdannelse alene
gir visdom og klokskap,
han har selv ikke engang sett begynnelsen
på visdommens vei”*

Thor Heyerdahl

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	ii
Innholdsfortegnelse	iv
Norsk sammendrag	vi
Engelsk sammendrag	viii
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Formål og problemstilling	3
1.3 Oppgavens oppbygning	3
2 Miljøterapi	4
2.1 Miljøterapiens historiske røtter	4
2.2 Miljøterapi; institusjonene og den særegne utviklingen i Norge ...	4
2.3 Miljøterapiens grunnelementer	5
2.4 Miljøterapeutens oppdrag og rolledefinisjon	7
2.5 Oppsummering	9
2.6 Tidligere forskning	10
2.7 Oppsummering	12
3 Metode	13
3.1 Det kvalitative forskningsintervju	13
3.2 Hvordan jeg fikk formell tilgang til mine informanter	16
3.3 Presentasjon av studiens informanter	18
3.4 Intervjuprosessen – det semistrukturerte intervju	21
3.5 Analyseprosessen, etikk- og validitetsvurderingene	23
3.6 Forskningsetiske overveielser	24
3.7 Oppsummering	26
4 Den relasjonelle faktoren i miljøterapi	28
4.1 Erfaring – om det erfarte livet i verden	28
4.2 Privat, personlig, profesjonell	30
4.3 Den relasjonelle behandlingsmodellen	32
4.4 Omsorg – være til stede for pasienten	33

4.5	Allianse med den vi skal hjelpe	34
4.6	Empati.....	35
4.7	Oppsummering	36
5	Presentasjon av funn.....	37
5.1	Den gode relasjonen	38
	Å bygge allianse.....	39
	Privat og personlig	40
	Trygghet og mot.....	44
	Gjenkjenning.....	46
	Humor	47
	Felles interesser.....	48
	Engasjement.....	50
6	Diskusjon av studiens funn.....	52
6.1	Den gode relasjonen – betydningen av egne erfaringer	52
	Å bygge allianse.....	53
	Privat og personlig	55
	Trygghet og mot.....	58
	Gjenkjenning.....	59
	Felles interesser og humor	60
	Engasjement.....	62
6.2	Samlet oppfatning av den gode relasjonen	63
7	KONKLUSJON.....	65
7.1	Studiens betydning for praksis	66
7.2	Videre forskning.....	66
8	Litteraturliste	68
Vedlegg 1	behandling av personopplysninger	74
Vedlegg 2	Forespørsel om å delta i intervju	76
Vedlegg 3	Samtykkeerklæring.....	78
Vedlegg 4	Intervjuguide.....	79

NORSK SAMMENDRAG

Formål:

Hensikten med studien er å undersøke hvilken betydning miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri vektlegger sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi.

Metode:

Studien har en hermeneutisk fenomenologisk tilnærming med vekt på deskriptiv design. Data er fremkommet på grunnlag av ti kvalitative intervju med miljøterapeuter som arbeider i ungdomspsykiatriske institusjoner. Analysen er basert på Kvaales kvalitative metodebeskrivelser.

Funn:

Funnene viser at informantene beskriver en god relasjon som selve basisen for å komme i posisjon til å kunne hjelpe og behandle ungdommen. Dette beskrives videre av informantene som «å by på seg selv» for å komme i relasjon til ungdommen. Funnene viser at informantene vektlegger å være personlig i møte med ungdommen fordi ungdommen skal ha mulighet til å kjenne seg igjen, noe som kan bidra til at ungdommen får følelsen av å bli forstått og støttet. Funnene viser at informantene er opptatt med å skape trygghet mellom miljøterapeut og ungdom. Flere informanter hevder at en forutsetning for «å by på seg selv» er å ha mot, og funnene viser at det er ulike grader om hvilke personlige erfaringer informantene ønsker å bruke i møtet med en ungdom. Ut fra funnene er det tydelig at informantene er opptatt av at det er et tydelig skille mellom privat og personlig, og til en viss grad utdyper dette, men uten at de tydeliggjør grenseovergangene. Dette er noe jeg ikke finner tydelige beskrivelser av i litteraturen. Det jeg imidlertid finner, er at det er individuelle forskjeller som virker å ha sammenheng med bearbeiding av egne personlige erfaringer.

Dette betyr videre at skillet mellom privat og personlig er noe som bør undersøkes i nye studier, og ikke minst bruke tid på å diskutere nærmere i praksis. Spesielt siden informantene tydelig viser at dette er viktig, men ikke har entydige svar. Dette er et viktig funn som viser at

det er et område informantene kanskje tror er tydelig, men som faktisk ikke er det. Dette er viktig spesielt fordi det kommer frem i studiens funn at dette er essensielt for å bygge en god relasjon som igjen er grunnleggende for miljøterapi.

Konklusjon:

Det denne studien viser er at informantene ser betydningen av å bruke personlige erfaringer som viktig og betydningsfullt for å komme i relasjon til ungdommene. Funnene viser også at flere informanter har et tydelig skille mellom privat og personlig, men uten at de tydeliggjør dette skillet. Slik jeg oppfatter det betyr dette at skillet mellom privat og personlig er noe som bør undersøkes i nye studier, spesielt fordi det kommer frem i studiens funn at det å bruke personlige erfaringer er essensielt for å bygge en god relasjon som er grunnleggende for miljøterapi.

Det savnes brukererfaringer fra ungdommene selv om hva de ser på som viktig og nyttig av egenskaper en miljøterapeut bør ha i en god miljøterapeutisk relasjon. Det er derfor gode grunner til å søke mer kunnskap om hva som er de virksomme kvaliteter ved miljøterapeutene i den terapeutiske relasjon sett ut fra ungdommenes eget perspektiv.

Emneord: Evidens basert praksis, egenerfaring, erfaringsbasert, privat og personlig, psykoterapi, miljøterapi, helsepersonell, barn, ungdom, relasjoner

ENGELSK SAMMENDRAG

Objective:

The objective of this study is to investigate the significance milieu therapists emphasize their personal experiences in their work with youth in the psychiatry.

Method:

The study has a hermeneutic phenomenological approach that emphasis on descriptive design. Data are obtained on the basis of ten qualitative interviews with milieu therapists working in psychiatric institutions for youth. The analysis is based on Kvale's qualitative method descriptions.

Findings:

The findings indicate that the respondents describe a good relationship as the basis for getting in a position to help and treat youth. This is described further by the respondents as "to offer themselves" to get in relation to the youth. The findings show that respondents consider it important to be personally in meeting with the youth because then the youth will have the opportunity to recognize, which can help the youth to get the feeling of being understood and supported. The findings show that the respondents are concerned with creating confidence between the milieu therapist and the youth. Several respondents claim that a prerequisite "to offer themselves" is to have courage, and the findings show that there are different degrees to which personal experiences the respondents would like to use in meeting with the youth. Based on the findings, it is clear that the respondents are concerned that there is a clear distinction between the private and the personal, and to some extent explains this, but without being able to clarify the distinction. This is something that I do not find clear descriptions of in the literature. What I however did find is that there are individual differences that seem to be related to the processing of their own personal experiences.

This means that the distinction between private and personal is something that should be examined in a new study, not to mention spending time to discuss further. Especially since the

respondents clearly show that this is important, but do not have clear answers. This is an important finding that shows that there is an area the respondents might think is clear, but actually is not. This is important especially because it shows in the study's findings that this is essential for building a good relationship which again is fundamental for the milieu therapy.

Conclusion:

What this study shows is that the respondents see the importance of using personal experiences as important and meaningful to achieve a relation to the youth. The findings also show that several respondents have a clear distinction between private and personal, but without being able to clarify this distinction. As I perceive it, this means that the distinction between private and personal is something that should be examined in a new study, especially as it appears in the study's findings that using personal experiences are essential for building a good relationship that is fundamental to the milieu therapy.

User experiences from the youth themselves are missing, about what they see as important and useful properties a milieu therapist should have in a good milieu therapeutic relationship. There are therefore good reasons to seek more knowledge about what are the active qualities of the milieu therapists in the therapeutic relationship as seen from the youth own perspective.

Keywords: Evidence-based practice, personal experience, experience-based, private and personal, psychotherapy, milieu therapy, healthcare professionals, children, youth, relationships

1 INNLEDNING

Hvilken betydning ser miljøterapeuter som jobber med ungdom å bruke sine personlige erfaringer i arbeidet med ungdommer? Blant miljøterapeuter er det stor forskjell i praksis hvordan og i hvor stor grad man bruker personlige erfaringer i terapissammenheng (Andersen 1997, Vatne 2006) Videre eksisterer det en forstilling i faget om at det kan være en sammenheng mellom personlige erfaringer hos miljøterapeuten og positive resultater i terapien, men sammenhengen er til nå lite forsket på (Skorpen og Øye 2008). For å belyse dette spørsmålet vil jeg i denne oppgaven se nærmere på; definisjoner av hva en miljøterapeut er i en medisinsk kontekst, eksisterende teorier om hva en miljøterapeut er og sammenhengen mellom terapeutens rolle, personlige egenskaper, kvalifikasjoner og erfaringer. Spørsmålet vil videre bli belyst gjennom analyse av data samlet inn gjennom kvalitative intervjuer med ti miljøterapeuter ved psykiatriske institusjoner for barn og ungdom på Østlandet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I min profesjonelle karriere har jeg jobbet ved en barneverninstitusjon, i akuttpsykiatrien for voksne som misbruker illegale rusmidler og i akuttpsykiatrien for barn og unge. Med utgangspunkt i min utdanning som barnevernspedagog, har jeg vært opptatt av hvilken betydning erfaringen man har med seg i livet spiller inne i det daglige virke som miljøterapeut. Jeg opplever at livserfaringer får mer og mer betydning i mitt eget arbeid som miljøterapeut. Samtidig har jeg erfart at spørsmålet om hvordan egne erfaringer kan utgjøre en ressurs i vårt arbeid, er et tema som ikke vises spesielt stor betydning eller interesse fra lederne på de ulike institusjonene.

Den personlige erfaringen utvikles gjennom erfaringene vi gjør oss, og vår subjektive fortolkning og bearbeiding av disse (Skau 2011). Noen vil hevde at i yrker der samspill mellom miljøterapeut og ungdom er viktig, er miljøterapeutens personlige erfaring nødvendig, og noen ganger en helt avgjørende del av den samlede profesjonelle kompetansen (Skau 2011). Personlige erfaringer bruker man på ulike måter, både som privatpersoner og som

yrkesutøvere. I denne oppgaven er det yrkesutøvelsens bruk av disse erfaringene som er i fokus.

Slik tendensen ser ut i dag går det mot økende bruk av evidensbaserte praksis og vitenskapsbaserte metoder i helsevesenet (Skårderud, Haugsgjerd og Stänicke 2010). Dette er en viktig utvikling for å søke kunnskap om hva som virker for hvem. Det betyr at det i den grad det er mulig, skal det velges terapeutiske intervensjoner som er basert på solide forskningsresultater. Det er dessuten et grunnleggende etisk prinsipp at vi skal holde oss faglig oppdatert slik at pasienter sikres den kvaliteten de har krav på (Skårderud et al, 2010). Den dominerende rasjonalitet i helsevesenet i dag er den strategiske og økonomiske, og det har oppstått en forventning om at institusjoner må målbart vise det terapeutiske tilbudets verdi i effektivitetens og økonomiens navn (Aarre 2010). Med kostnadsvekst i helsesektoren er det økte krav til forskning og profesjoner om at tiltakene virker, i betydningen økonomisk besparende (Aarre 2010). Med utgangspunkt i den medisinske modellen er det som virker i terapi, selve terapien. I dette perspektivet er terapeuten den som leverer den virksomme terapien, i prinsippet på samme måten som en lege deler ut virksomme medisiner. Innenfor denne modellen er terapeuten viktig, men ikke «virksom» (Jensen 2006). På bakgrunn av den medisinske modellen blir derfor terapeuten ikke viet stor oppmerksomhet (Jensen 2006). En tolkning er at når man snakker om terapeuters erfaringer er det min erfaring at vi referer til deres utdanning og profesjonelle liv man referer til. Hvis man derimot tenker på terapeuten som en aktiv og virksom del av selve terapien, vil terapeuten, både som person og som profesjonell kunne få en utvidet rolle i forskningen.

Psykisk helsevern er en omfattende del av det samlede helsevesenet i Norge, og er den delen som kanskje er i raskest forandring. Arbeidsmetodene skifter, forståelsesmåtene er i endring, og til en viss grad er også spekteret av lidelser i endring. Å arbeide i psykiatrien betyr for de aller fleste å være behandlere. Psykiatrien er et felt der faktisk eller eksplisitt kunnskap bare utgjør en liten del av den kompetansen man erverver seg (Haugsgjerd, Jensen, Karlsson og Løkke 2006).

1.2 Formål og problemstilling

Denne studiens formål handler om hvilke betydning og på hvilke måte miljøterapeuters personlige erfaringer kan være en ressurs i deres daglige praksis. Jeg ønsker å undersøke hvilke erfaringer fra andre arenaer enn fag og utdanning som er virksomme i terapeutisk sammenheng. Dette fordi jeg selv opplever at fokus på egne personlige erfaringer i arbeidet med ungdom kan være av betydning. Unges verbale uttrykk er mer preget av spontanitet enn av refleksjon, og de er i en fase i livet der læring og modning står sentralt (Andersen 1997). De unge tilegner seg kunnskap om livets sosiale spilleregler, som er en forutsetning for positiv interaksjon med personer i omgivelsene (Andersen 1997).

Relasjoner mellom terapeut og klient har vært diskutert siden Freud utviklet psykoanalysen som metode. Det er i dag bred enighet om at psykoterapi virker og gir gode resultater, og en rekke studier viser at den terapeutiske alliansen er bestemmende for utfallet av terapien (Høgland 1999:258 i Jensen 2006). Selv om miljøterapeuten ikke utfører psykoterapi, kan man gå ut fra at alliansen mellom pasient og miljøterapeut også har betydning her.

Betydningen av terapeuten som person blir framhevet av en rekke forskere, men blir ofte oversett i den evidensbaserte delen av forskningen (Jennings et al, 2004 i Jensen 2006). Spørsmålet blir hva miljøterapeuter selv opplever som betydningsfulle personlige ressurser i deres arbeid.

Denne studiens problemstilling er derfor som følger:

Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?

Resultatet av denne undersøkelsen kan forhåpentligvis være med på å utvikle og utvide forståelsen av miljøterapeuters praksis i arbeidet med unge, og hvordan økt kunnskap av dette kan være med på å påvirke forståelsen av miljøterapeuters behandling.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt i syv kapitler. Innledningen etterfølges av presentasjon av miljøterapi som metode og forskning på relasjonens betydning innenfor psykoterapi og barne- og ungdomspsykiatri. Kapittel tre gjør rede for studiens teoretiske perspektiver. Valg av design

og metode beskrives og vurderes i kapittel fire. I kapittel fem presenteres studiens funn, og i kapittel seks diskuteres funnene på bakgrunn av forskningsstatus og teoretiske perspektiver. Konklusjonen i kapittel syv gjennomgår studiens viktigste funn, hvilken betydning funnene kan ha for praksis, samt behov for videre forskning.

2 MILJØTERAPI

Jeg vil i dette kapittelet presentere faglitteratur og tidligere forskning som på ulike måter gir innspill til problemstilling i denne oppgaven.

2.1 Miljøterapiens historiske røtter

Miljøterapi finner sted innenfor bestemte institusjoner med sin særegne sosialmedisinske historie. Jeg vil se nærmere på historien til opprettelsen av disse institusjonene, samt noe om den særegne norske miljøterapiinstitusjonsmodellen. Miljøterapi som metode og virksomhetsområde kan trenge en nærmere definisjon, og jeg vil i det følgende se nærmere på hva som ligger i begrepet og ulike definisjoner av miljøterapi. Til slutt ønsker jeg å beskrive miljøterapeuten i helsesektoren, oppdraget og de ulike rollene som ligger til denne samlebetegnelsen.

2.2 Miljøterapi; institusjonene og den særegne utviklingen i Norge

I Norge er miljøterapiens utvikling nært knyttet til barne- og ungdomspsykiatriens historie. Den første barnepsykiatriske avdelingen startet i 1950 ved Rikshospitalet, men størst betydning fikk etableringen av Nic Waals Institutt i 1953. Begge institusjonene er bygget på psykoanalyse, dynamisk psykologi og på en vektlegging av samfunnsrelatert og sosial forståelse, og inspirasjonen hentet de blant annet fra USA. Bruno Bettelheim, Fritz Redl og David Wineman var sentrale inspirasjonskilder på 1950 tallet. Etter hvert startet begge de norske institusjonene opp et samarbeid med hvert sitt barnehjem. Tanken bak dette var å få bedre effekt av behandlingen, og i noen tilfeller å sikre god nok omsorgssituasjon for barna (Grøholt, Sommerschild og Garløv 2001). Psykoterapeutene som bestod av leger, psykologer

og sykepleiere, veiledet de ansatte på barnehjemmene slik at de kunne støtte opp under behandlingen som ble gitt på poliklinikken. Dette førte til at noe av behandlingen ble flyttet fra poliklinikken til barnehjemmet. Miljøet og det daglige livet på barnehjemmet ble mer tilpasset et fokus på behandling. Gradvis utviklet dette seg, og utbygningen av det som ble kalt barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem startet (Grøholt et al, 2001).

En annen inspirasjonskilde i denne perioden var fra Sverige. Barnbyn Skå utenfor Stockholm var en stor institusjon som var delt opp i små familiegrupper som til sammen utgjorde en slags landsby. Hit reiste mange norske behandlere for å lære om måten å drive institusjonsarbeid på (Larsen 2004). I Danmark ble behandlingshjemmet Nebs Møllegård opprettet i 1949. Dette ble det første behandlingshjemmet i Danmark som baserte sin virksomhet på et utviklingspsykologisk grunnlag (Larsen 2004). Miljøterapi er også påvirket av de teoretiske retningene fra sosiologi, psykologi og sosialfag som kom på 60-tallet og fram til i dag. Den henter inspirasjon blant annet fra psykoanalysen, objektrelasjonsteori, dynamisk psykologi, utviklingspsykologi, humanistisk-eksistensialistisk teori, atferdsanalyse og læringsteori, kommunikasjonsteori, sosialpedagogisk tenkning og gruppeteori. Særlig har nyere utviklingspsykologiske teorier de siste årene vært med på å endre hvordan miljøterapien praktiseres i institusjonene (Larsen 2004). Dette har samlet bidratt til min interesse for egne erfaringers betydning i miljøterapi.

Barne- og ungdomspsykiatriske institusjoners oppgaver handler tradisjonelt sett om å gi behandling. Imidlertid kan det være det vanskelig la seg gjøre å drive god behandling uten en omfattende grad av omsorg (Kvaran 1996). Dette perspektivet og en økende forståelse for det å ha et helhetssyn på barn og ungdom, og deres situasjon, har de senere årene vokst fram med faglig tyngde (Kvaran 1996).

2.3 Miljøterapiens grunnelementer

Miljøterapeutisk arbeid utøves innenfor en samfunnsmessig historisk, politisk og økonomisk kontekst. Denne konteksten som utgjør den miljøterapeutiske organisasjonens omgivelsesbetingelser, vil påvirke og påvirkes av det miljøterapeutiske arbeidet. Den miljøterapeutiske institusjonen som organisasjon danner rammer om og skaper muligheter for det

miljøterapeutiske arbeidet, og den representerer en særskilt oppgave og særskilt organisering for å få oppgaven løst (Larsen 2004).

Som vist ovenfor er miljøterapi et vidt og til dels uoversiktlig felt som omfatter et mangfold av teoretiske modeller, forståelsesformer, og ikke minst praksiser. Forståelsen av miljøterapibegrepet synes i stor grad å ha endret seg i takt med feltets fagideologiske påvirkninger og endringer i samfunnsstrukturer (Skorpen og Øye 2008). Det er derfor vanskelig å beskrive eller definere miljøterapi som ulike teoretikere og praktikere vil kunne bli enig om. Til tross for en mangfoldig historikk omtales samlet sett miljøterapi ofte som en planlagt tilretteleggelse av dagliglivet i en psykiatrisk institusjon som omfatter avdelingens fysiske, sosiale og kulturelle miljø (Skorpen og Øye 2008).

Det eksisterer ulike definisjoner på miljøterapi, og disse er til dels sammenfallende og til dels forskjellig. Definisjoner som er vanlige i norske behandlingshjem har mye til felles, men skiller noe på hva som blir vektlagt. Jeg velger to definisjoner fordi de fokuserer på et gjensidig samspill mellom pasienter, personale og fysiske strukturer, og kvaliteten på innholdet i miljøterapi.

Bratheland m.fl. (2005:5) definisjon av miljøterapi:

”Miljøet skapes av personalets holdninger, handlinger, ytringer, tanker og følelser, slik disse viser seg i samspill med pasientene og oppleves av disse. Miljøet skapes også av bidrag fra pasienter og personalet innenfor fysiske bygningsmessige og rommessige rammer, hvor også bygningens beliggenhet og fysiske omgivelser er en virksom faktor. For mennesker med psykisk sykdom er miljøterapi å være og handle i og utenfor postmiljøet over tid.”

Andersens definisjon (1997:12) av miljøterapi:

«Miljøterapi innebærer en reflektert, aktiv og kreativ nyttiggjørelse av de til enhver tid tilgjengelige ressurser i en gitt situasjon. Hensikten er å legge til rette for utvikling, vekst og modning, å gi gode og overførbare relasjonserfaringer og derigjennom fremme og tydeliggjøre mer hensiktsmessige samhandlingsmønstre.»

Den første definisjonen vektlegger et gjensidig samspill mellom pasienter, personale og fysiske strukturer interaksjonen foregår innenfor. Definisjonen viser at både det som skjer innenfor institusjonen, og i samfunnet utenfor er av betydning. Men den sier lite om hvilke kvalitet det må være på miljøforholdene dersom et behandlingsmiljø skal være terapeutisk. Den andre definisjonen viser at miljøterapi er ressursfokusert, og miljøterapi er beskrevet som en systematisk bruk av interaksjonen mellom pasient og miljøterapeut.

Livet igjennom lever mennesket i samhandling med sine omgivelser. Omgivelsene influerer på individet, og individet preger og skaper omgivelsene. På denne måten skaper individ og miljø hverandre, og en kan ikke prøve å forstå den ene uten samtidig å ta hensyn til den andre (Larsen 2004). Miljøterapi er en samhandlingsform som betegner en planlagt bruk av det som skjer i spillet mellom pasienter og miljøpersonalet døgnet rundt. Terapeutiske miljøer kan imidlertid være forskjellige, både i teori, mål og teknikk (Skorpen og Øye 2008).

Miljøterapi åpner for muligheten til å la seg inspirere av ulike terapeutiske retninger. For å kunne utøve denne terapeutiske retningen trengs det kompetanse og ferdigheter innenfor et bredt og nyansert teoretisk og metodisk spekter (Olkowska og Landmark 2009). En tolkning kan være at dette er en av miljøterapiens sterke sider, og kanskje er dette også en av miljøterapiens utfordringer. I litteratur som omhandler miljøterapi legges det mye vekt på systematikk, aktiviteter og tilrettelegging. Det er først i den senere tid at relasjon mellom klient og terapeut er blitt sett på som avgjørende for miljøterapiens effekt (Vatne 2006). Vatne (2006) fokuserer særlig på relasjonens betydning i miljøterapi. Hun fremhever at mennesker og miljø skaper hverandre gjensidig fordi mennesket alltid er i samhandling med sine omgivelser, og relasjon mellom pasient og miljøterapeut er avgjørende for miljøterapiens behandlende effekt. Gjennom tilrettelegging av miljø, aktiviteter og samvær kan pasient og terapeut få erfaring at følelser og intensjon kan deles. Dette skapes gjennom relasjoner, og trygge og gode relasjoner blir det målet som må nås (Vatne 2006).

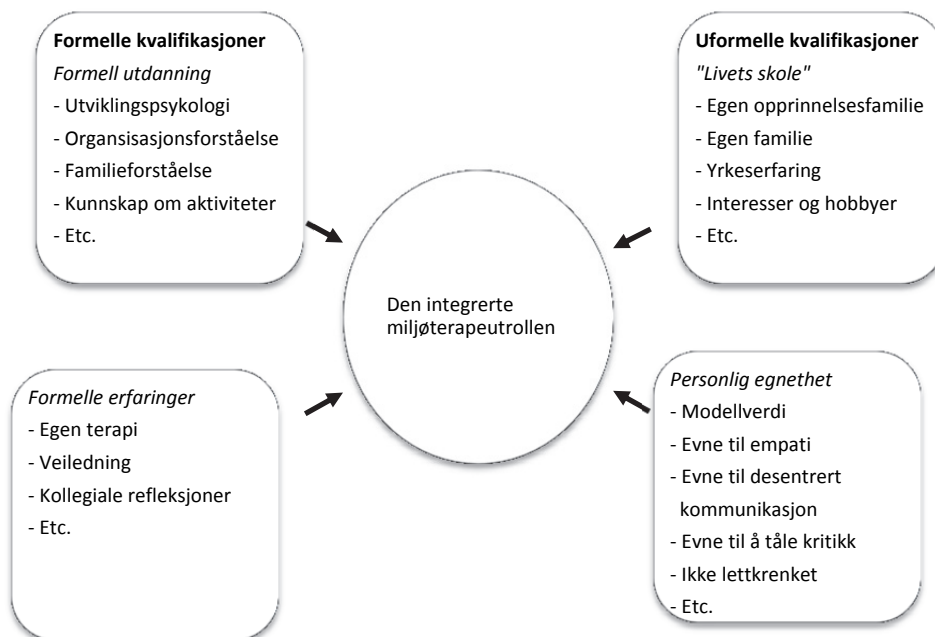
2.4 Miljøterapeutens oppdrag og rolledefinisjon

Miljøterapeut er en samlebetegnelse som vanligvis anvendes innenfor spesialisthelsetjenesten og omfatter ulike høyskoleutdanninger som sykepleier, barnevernspedagog, vernepleier,

sosionom og førskolelærer. Disse har gjerne en eller flere videreutdanninger knyttet til psykisk helsearbeid.

I miljøterapeutrollen integreres faglige kunnskaper og erfaringer med personlige kunnskaper, og rollen har i seg både et profesjonelt og et personlig aspekt. Miljøterapeutens arbeid med miljøterapeutiske oppgaver påvirkes selvsagt av miljøterapeutrollen, men arbeidet med hovedoppgaven i den institusjonelle hverdagen preges også av miljøterapeuten som person (Larsen 2004). De personlige og profesjonelle erfaringene miljøterapeuten tar med seg inn i rollen, vil også påvirke oppgaveløsningen. Med andre ord så blir den profesjonelle rollen og miljøterapeuten som person, to sider av samme sak i arbeidet med å påvirke primæroppgaven. Arbeidet med den primære oppgaven krever en integrert miljøterapeutrolle (Larsen 2004). Jeg har valgt å ta med illustrasjonen av den integrerte miljøterapeutmodellen til Erik Larsen, fordi den tar for seg blant annet de uformelle kvalifikasjoner som er med på å bidra til en helhetlig forståelse av en miljøterapeuts personlige ressurser og kvalifikasjoner. I diskusjonskapittelet vil jeg derfor bruke delen uformelle kvalifikasjoner for diskusjon av studiens funn.

Larsen (2004:120) ser den integrerte miljøterapeutmodellen slik ut:



I følge Larsen (2004) må den uformelle siden integreres i den formelle for at miljøterapeutrollen skal bli en profesjonell yrkesrolle. Formelle kvalifikasjoner i form av utdanning og erfaringer utfylles med de uformelle. Livserfaringer er viktig i arbeidet med mennesker, men det er først når de integreres i den profesjonelle rollen at de kommer oppgaven til gode. Livserfaringer i seg selv er ikke en tilstrekkelig kvalifikasjon i arbeidet med dårlig integrerte barn og unge, da det er det som skiller ufaglært fra faglærte innenfor miljøterapi (Larsen 2004).

2.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg beskrevet kort den norske utviklingen av miljøterapi innenfor denne type institusjoner, og noen av foregangsmodellene. I korte trekk har begrepet og definisjoner av miljøterapi gjennomgått en utvikling fra en vektlegging av et samspill mellom det fysiske og psykososiale miljø, til en vektlegging av det sosiale læringsmiljø, og til en vektlegging av den tosidige relasjonen mellom miljøterapeut og pasient. Jeg har trukket fram modellen til Erik Larsens (2004) «den integrerte miljøterapeutrollen», som illustrerer de ulike egenskapene som en miljøterapeuter kan ha. Miljøterapi er en metode i psykisk helsearbeid som handler om å tilrettelegge for fysiske og sosiale rammer og relasjonelle tilnæringsmåter for behandling i pasientens miljø og dagligliv. Miljøterapi befinner seg derfor i et spenningsfelt mellom å bidra til gode rammer og system som skaper stabilitet, og å bidra til terapeutiske relasjonelle tilnæringer. Miljøterapi er basert på demokratiske behandlingsprinsipper, hvor tilrettelegging for terapeutiske relasjoner er vektlagt. På bakgrunn av denne presentasjonen, velger jeg å se på miljøterapi som en behandlingsform som bygger på et relasjonelt perspektiv, hvor det å komme i relasjon til pasient må være det sentrale målet. Samtidig kommer det tydelig fram at miljøterapeutenes livserfaringer spiller en viktig rolle i fagutøvelsen. Det er spørsmål om det er tydelig hva dette rent faktisk innebærer.

Jeg vil nå se nærmere på forskning som belyser oppgavens problemstilling.

2.6 Tidligere forskning

Til tross for at det finnes forskning på relasjonens betydning mellom pasient og terapeut innenfor individuelle behandlingsmetoder, og den individuelle kontakten mellom pasient, lege eller psykolog, synes det som forskningslitteraturen har hatt lite oppmerksomhet på muligheter og mangler ved miljøet i en psykiatrisk behandlingspost (Vatne 2006). Det kan være flere grunner til dette, blant annet at det er først de siste årene at miljøterapeuter har hatt kompetanse og muligheter til å forske på eget fagfelt (Vatne 2006). Erik Larsen (2004) hevder i tillegg at miljøterapeutenes manglende status kan forklares ved at den representerer et komplekst og vanskelig felt å forske på. Solfrid Vatne gjennomførte et doktorgradsarbeid i 2003 hvor hun påpeker at relasjoner mellom miljøterapeut og pasient har større terapeutisk betydning enn ulike terapeutiske teknikker. Jeg stiller meg undrende til en praksis som brukes mye, baserer seg på mangelfulle vitenskapelige utredninger om sammenhengen mellom metode og terapeutisk effekt. Dette er et profesjonelt dilemma som har blitt diskutert av blant annet Andersen 1997, Larsen 2004, Vatne 2006, Skorpen og Øye 2008. Det siste forskningsarbeidet som tematiserer miljøterapi i Norge er studien til Skorpen og Øye fra 2008. Det har med andre ord vært vanskelig å finne gode oppdaterte studier av miljøterapi slik den praktiseres i dag for barn, unge og voksne til komparativ diskusjon i denne oppgaven.

Det er gjort flere studier som viser at psykoterapi har god effekt, både når det gjelder voksne, barn og unge (Böalt Bøetius & Berggren 2000, Horvath & Greenberg 1994, Smith & Glass 1977, Shirk & Russel 1996, Wampold 2001 i Haavind og Øvreeide 2007). Det meste av psykoterapiforskningen på den terapeutiske relasjonens betydning for terapieffekt har vært rettet mot terapi med voksne. Også her må det tilføyes en antakelse om at dette også er relevant innenfor miljøterapi.

Stephen Shirk 2002 har sammen med en kollega foretatt en metaanalyse av 23 empiriske studier om terapi med barn og ungdom for å undersøke forholdet mellom ulike aspekter ved den terapeutiske relasjon og resultater av terapiprosessen. Resultatene fra metaanalysen ble sammenlignet med resultater fra lignende analyser når det gjelder terapi med voksne. Deres konklusjon viser at det er støtte for påstanden om at den terapeutiske relasjonen er relatert til utfall på tvers av forskjellige typer terapi med barn og ungdom. De finner også at assosiasjoner mellom den terapeutiske relasjonen, og utfall tilsvarer resultater fra forskning på

terapi med voksne. Samsvaret mellom den terapeutiske relasjon og utfall på tvers av behandlingsformer er parallelt med resultater fra forskningslitteratur som omhandler voksne i terapi. Ingen av metaanalysene viser forskjeller basert på type behandlingsform. Dette er bakgrunnen for deres konklusjon om den terapeutiske relasjonen som en sentral og virksom dimensjon i barne- og ungdomsterapi (Haavind og Øvreeide 2007). I forskning om psykoterapi med voksne fremstår en god terapeutisk relasjon mellom en terapeut og en klient som det forhold som har størst påvirkning på behandlingsresultatet (Duncan, Miller, Wampold og Hubble 2010). Dette gjelder blant annet om hvilke kvaliteter en god relasjonsbygger må ha. Å være trygghetskapende, omsorgsfulle, empatiske, lyttende og engasjerte, er faktorer som er viktig for den terapeutiske relasjon (Norcross 2010 i Duncan, Miller, Wampold og Hubble 2010).

Innenfor barnevern og barne- og ungdomspsykiatrien er det gjort flere undersøkelser på ungdomshjem og behandlingshjem. Spesiell relevans for belysning av denne studiens problemstilling, er studiene til Hornemann (1996), Edvardsen (1998), Larsen, Ekerholt, Møller og Røising (2001) og Møller (2008). Disse studiene tar for seg intervjuer med ungdommer i hjelpeapparatet, samt av miljøterapeuter som har sin arbeidsplass innenfor barnevernsinstitusjoner og barne- og ungdomspsykiatrien. Til tross for at flere av disse studiene ligger tilbake i tid, kan en anta at det som kom frem, fortsatt har relevans, siden det dreier seg mer om relasjonelle enn organisatoriske aspekt.

Hornemanns (1996) studier tar for seg hvordan ungdommer i hjelpeapparatet opplevde sine relasjoner til hjelpere. Hennes at relasjonen til de voksne er viktig og avgjørende for ungdommer. De voksne som ungdommene fremhever som positive for ungdommene var den som brydde seg, viste hvem han/hun var, og hva han/hun stod inne for. Edvardsen (1998) utførte en undersøkelse av ungdommer som hadde bodd i barnevernsinstitusjoner og en institusjon i psykisk helsevern for barn og ungdom. Ungdommene beskrev dyktige miljøterapeuter som lyttende, spørrende, ærlige og utholdende. I 2001 gjennomførte Larsen, Ekerholt, Møller og Røising (2001) en oppfølgingsstudie av hvordan ungdommer som har vært til langtidsbehandling i heldøgnsinstitusjon i psykiatrien opplevde oppholdet, og hvilken betydning de mener det har hatt for den situasjonen de er i dag. Undersøkelsen inkluderer også ungdommenes syn på miljøterapeutens betydning for oppholdet. Funnene i denne

undersøkelsen viser at de fleste ungdommene har klart seg bra, og at institusjonsoppholdet har vært «redningen» for dem i en vanskelig periode i livet deres. De fleste ungdommene trekker frem miljøterapeutenes engasjement og interesse for dem, samt samvær og gode relasjoner til miljøterapeutene som mest viktig for deres opphold. Informantene i Møllers (2008) studie, som er miljøterapeuter, beskriver at de er blitt mer tålmodige og utholdende gjennom erfaringer og egen personlig og profesjonell utvikling. De legger vekt på empati og romslighet ved å være tilgjengelig og vise evnen og viljen til å lytte til ungdommene.

En annen forskning som er relevant for min studie er forskningsstudiet «Virksomme relasjoner» av Borg og Topor (2011). Denne studien omhandler bedringsprosesser for personer med psykiske lidelser, og hva personene selv mente var til hjelp. Faktorer som blir trukket frem som viktige for relasjonen med en fagperson er tid, håp, forståelse for å være mer enn en psykiatrisk diagnose, brukerdeltakelse og støtte gjennom erfaringer på dagliglivets arenaer. Det å komme seg gjennom en alvorlig psykisk lidelse handler i stor grad om samspillet mellom pasienten og miljøterapeuten. Bjørn Stensrud (2007) har i sin masteroppgave utført en studie om hva miljøterapeuter forstår som virksomme elementer i miljøterapi rettet mot behandling av psykoselidelser. Resultatene fra hans studie er at relasjoner mellom personale og pasienter er grunnleggende for en virksom miljøterapi. I denne relasjonen vil personalets faglige kompetanse og personlig egnethet være avgjørende. Relasjonens sentrale rolle støttes også av Røssberg (2005) som viser at relasjonen mellom pasient og miljøpersonale er viktig i miljøterapi.

Den danske psykiateren Lars Thorgaard (2007) har kommet med et fem binds verk som omhandler relasjonsbehandling og miljøterapi. Her viser han hvordan miljøterapi kan organiseres rundt aktiviteter som virker egostyrkende for pasientene. Det kan være aktiviteter som bidrar til at pasienten blir sett og forstått, at miljøpersonale fremstår som gode og trygge rollemodeller, at miljøet organiseres slik at det kan romme pasientens ulike adferdsuttrykk, og aktivitetene øker pasientenes opplevelse av mestring.

2.7 Oppsummering

Forskningen som belyses i dette kapittelet fremhever relasjonelle forhold, i behandling av både barn, ungdom og voksne, og studier viser at relasjon mellom terapeut og barn, ungdom

og voksne har betydning for behandlingens utfall. Det er også utført forskning på kvaliteter og egenskaper ved terapeuten selv, noe som viser seg å ha betydning for relasjonens innholdsmessige sider. At egenskaper ved terapeuten har betydning for behandlingsrelasjoner danner grunnlag for denne studiens problemstilling, og fungerer også som et bakteppe for å forstå funnene som presenteres i drøftingen av disse. Før funnene presenteres, gis det en gjennomgang av metodisk fremgangsmåte og overveielser.

3 METODE

Dette kapittelet presenterer den metodiske fremgangsmåten jeg har benyttet for prosjektet. I det følgende vil jeg først gi en begrunnelse for valg av forskningsmetode, og deretter en kort presentasjon av det kvalitative forskningsintervju som metode for datainnsamling. Videre vil jeg presentere den praktiske gjennomføringen av datasamling, transkribering og dataanalyse. Kapittelet avsluttes med forskningsetiske overveielser, samt en vurdering av studiens validitet og reliabilitet.

3.1 Det kvalitative forskningsintervju

Metode er definert som den håndverksmessige siden av vitenskapelig virksomhet, eller læren om de verktøy en kan benytte for å samle, produsere og generere informasjon. Vitenskapelig metode er en systematisk måte å undersøke virkeligheten på (Halvorsen 2005). I hovedsak deles vitenskapelig metode i kvantitative eller kvalitative design. Mens kvantitative design har til hensikt å forklare, tallfeste og fremskaffe generaliserbare data, har kvalitative design til hensikt å fremskaffe dybdekunnskap og mening om fenomener som til en viss grad kan ha overføringsverdi (Halvorsen 2005).

I min tilnærming til forskningsspørsmålene var jeg opptatt av å søke kunnskap ved og utforske miljøterapeuters personlige erfaringer. Innfallsvinkelen til temaet er erfaringsorientert, og målet mitt var å søke forståelse mer enn forklaringer. Intensjonen med denne studien er å beskrive personlig erfaringer og tanker slik de fremstår for intervjupersonene. Jeg valgte derfor en kvalitativ tilnærming med en deskriptiv design. Den

deskriptive tilnærmingen beskriver fenomenet slik det fremstår. Som datainnsamlingsmetode valgte jeg kvalitativ forskningsintervju.

De kvalitative metodene har sitt vitenskapelige grunnlag fra de filosofiske retningene; fenomenologi og hermeneutikk (Halvorsen 2005). Det var derfor naturlig å bygge mine undersøkelser på en fenomenologisk – hermeneutiske modellverk, hvor de subjektive opplevelsene ønskes belyst (Thornquist 2006). Jeg vil utdype dette nærmere basert på arbeidene til Thornquist (2006) og Thagaard (2010).

Ved å bruke kvalitativ metode har jeg innhentet dybde data fra informantene i den kontekst de faktisk jobber i. Hensikten var å forstå atferd og situasjoner slik de oppfattes av de som undersøkes, siden fortolkning spiller en sentral rolle i både intervjuobjektets egne svar og i forskerens analyse når en benytter kvalitative metoder (Thagaard 2010).

I fenomenologien utvides erfaringsbegrepet; ”*erfaring inneholder alltid mer enn hva som i strikt betydning direkte presenteres i den*” (Bengtsson 1993:22 i Thornquist 2006). Erfaring er noe langt mer enn de lysstråler som når øyet, lydbølger som når øret osv. ”Vi vil alltid `se` og `høre` mer enn det er dekning for i den sansemessige påvirkning” (Baune 1995:26 i Thornquist 2006). Fenomenologien retter oppmerksomheten mot verden slik den erfares for subjektet og relaterer kunnskap til den kontekst den opptrer i. Den fenomenologiske metode er deskriptiv, og søker og utforske og beskrive fenomener slik menneske opplever dem. Ved å innta et innsideperspektiv vil jeg forsøke å se fenomenet slik det fremstår for informantene. Dette krever en naiv og fordomsfri tilnærming hvor data aksepteres som gitte. Det kreves også at jeg som forsker klarer og å sette egne holdninger, fordommer og meninger slik at det gjøres en så nøytral og korrekt beskrivelse som mulig. Sentralt her er at jeg som forsker hatt en bevisst og kritisk refleksjon over min egen mulige påvirkning på forskningsfeltet (Thagaard 2010).

Hermeneutikken er opptatt av en dypere forståelse av mening, og knytter kunnskapsutvikling i hovedsak til tolkning av tekster. Sentrale begreper i en hermeneutisk tilnærming er *forståelseshorisont*, *fordom* og *den hermeneutiske sirkel*. Forståelseshorisont forstås som en persons samlede oppfatninger, erfaringer og forventninger. Begrepet fordom knytter seg til noe som kommer før noe annet. En vil aldri være helt forutsetningsløs i møte med en tekst

eller et materiale, men vil være preget av en tankemessig og erfaringsmessig påvirkning (Thorngquist 2006). Den hermeneutiske sirkel representerer et fortolkende prinsipp hvor helheten forstås ut fra delene og delene ut fra helheten. Disse tre aspektene inngår i den hermeneutiske metode. Som forsker vil jeg i møte med forskningsmaterialet være påvirket av teori og egne erfaringer. Tolkningen blir slik sett gjort i en vekselvirkning mellom empiri, teori og erfaringer. Den vil inneholde et nyskapende element som tas med og implementeres i egen forståelse. Prosessen er dynamisk slik at hver gang jeg forstår noe nytt, vil det utvide min forståelse av delene og helheten (Thorngquist 2006).

Denne studien har fokus på hvordan miljøterapeuter bruker personlige erfaringer i arbeidet med ungdom i psykiatriske institusjoner. For å forstå den personlige livsverden er fenomenologisk beskrivelse og hermeneutisk fortolkning mest relevant. Livsverden er den erfarings- og opplevelsesverden der mennesket lever sitt daglige liv, formet av opplevelser i fortid og nåtid (Hummelvoll & Barbosa da Silva 1996).

Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden fra intervjupersonens side, få frem betydningen av folks erfaringer og avdekke deres livsverden, og å tolke meningen med disse. Det er et kontinuum mellom beskrivelser og tolkning (Kvale 2006:121).

”Formålet med det kvalitative forskningsintervju er å innhente beskrivelser av intervjupersonenes livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av mening med fenomenene som blir beskrevet.” (Kvale 2006:39).

Intervjuet forutsetter at forskeren har innlevelsessevne og kunnskap om det tema det forskes på. Bare på denne måten kan det gjennomføres en meningsfull samtale. Forskeren må i intervjusituasjonen skape en ramme av tillit og trygghet for å fremme en likeverdig dialog (Thagaard 2010).

For denne studien har jeg valgt kvalitativ semistrukturert intervju. Semistrukturert intervju brukes ofte ved personlig intervju der det søkes en dypere mening i informantens historie. Semistrukturert intervju er en mer formell form for intervju som bærer i seg deler av vanlig samtale, men har på forhånd et bestemt tema eller spørsmål som stilles til den intervjuende

(Ryen 2002). Semistrukturert intervju brukes ofte ved personlig intervju der det søkes en dypere mening i informantenes historie.

Mitt ønske var at intervjupersonene delte sine erfaringer, som jeg videre kunne gjøre en fortolkning av det som kom fram i samtalen. Fokuset på fenomener og tema gir denne formen for samtaler et annet nivå enn den dagligdagse samtalen. Valg av datainnsamlingsmetode for studien, er gjort for å få innblikk i intervjupersonenes fortellinger, erfaringer, følelser og den verden de lever i.

3.2 Hvordan jeg fikk formell tilgang til mine informanter

Helt fra i planleggingsfasen av dette studiet fokuserte jeg på utfordringer tilknyttet til min posisjon som forsker. Det feltet jeg skulle undersøke ligger nært opp til mitt eget virke som miljøterapeut. Mitt utgangspunkt var at jeg og mine informanter måtte ha mange like erfaringer fra praksis, og institusjonspsykiatrien for ungdom kan ses på som en kultur som vi har felles. Thagaard (2010) påpeker at likt erfaringsgrunnlag hos forsker og informant kan skape mangel på distanse og evne til å se kritisk på informantens fortellinger og utsagn. Dette forholdet omhandler studiets reliabilitet. Gadamer (2004) fremhever derimot at forforståelse/fordommer er en nødvendighet for å kunne forstå. Menneskets forståelse vil alltid være betinget av ens individuelle og historiske utgangspunkt. Lægreid & Skorgen (2006) påpeker at forståelse blir som en sirkel, og at man ikke kan tre ut av denne sirkelen. Man er henvist til å gjøre sine valg på bakgrunn av de erfaringene og kunnskapen man allerede har. Dette medfører at objektivitet blir en illusjon. I forhold til mitt ståsted ville jeg altså kunne få problemer med å kunne se noe nytt i forhold til miljøterapeutenes egne personlig erfaringer. Gadamer har en løsning på problemet med forståelsens sirkel, eller den hermeneutiske sirkel som den også kalles. Hans råd er å være bevisst sin forutinntatthet. Først når vi blir bevisst vår forkunnskap har vi muligheten til å korrigere våre egne forkunnskaper om en sak (Gadamer 2004).

Min rolle som miljøterapeut og forsker representerer en utfordring som ligger i å opprettholde den distansen som kreves i forskning. Det at jeg som forsker har kjennskap til miljøet som

skal studeres, kan være både en styrke og en begrensning. På den ene siden kan jeg forstå informantenes situasjon, og min erfaring kan bidra til å bekrefte den forståelsen hun eller han utvikler. På den andre siden kan jeg ha oversett nyanser som ikke er i samsvar med egne erfaringer. Ut fra min utdanning som barnevernspedagog og miljøterapeut, har informantene og jeg samme utgangspunkt fordi vi jobber innenfor samme type miljø. Dette har gitt meg et særlig godt grunnlag for å få en forståelse av de fenomenene som studeres. Erfaringene mine fra miljøet har på den ene siden gitt meg grunnlag for gjenkjennelse fra informantene i fortolkningen av funnene. På den andre siden kan denne tilknytningen fra miljøet ha medført at jeg kan ha oversett ulikheter fra egne erfaringer, og jeg kan derfor ha vært mindre åpen for nyansene i det som informantene fortalte eller lett etter det som bekreftet min forforståelse. For å veie opp mot dette stilte jeg åpne og nøytrale spørsmål.

Prosjektbeskrivelse og søknader til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) ble godkjent i april 2011, vedlegg 1. Den første kontakten for å få tilgang til informanter skjedde ved at jeg tok kontakt via telefon med ledere ved institusjonene. I samtalen presenterte jeg studien, mine ønsker for organisering av rekruttering, og tok opp spørsmål i forhold til gjennomføring. I tillegg sendte jeg prosjektbeskrivelse til ledere som ønsket mer informasjon.

Forespørsel om deltakelse og samtykkeerklæring ble sendt til de samme lederne, som delte dette ut til alle miljøterapeutene om mulig interesse for deltakelse i studien, vedlegg 2 og 3. En uke senere kontaktet jeg lederne, for å undersøke om noen hadde meldt sin interesse. En av institusjonene hadde hatt «nærhet og distanse» som tema, så der var flere som meldte sin interesse for å delta enn jeg hadde kapasitet til. Lederen gav meg navn og telefonnummer til informantene slik at jeg kunne kontakte dem direkte for å avtale tidspunkt for intervju.

Studiens informanter hadde selv meldt sin interesse for å delta til sin leder. For å kunne besvare studiens forskningsspørsmål krevdes fagutdanning og miljøterapeutisk praksis. Jeg stilte ingen krav eller forventning om at informantene måtte ha jobbet som fagutdannet i flere år for å kunne delta. Ulike profesjoner, kortere eller lengre erfaring ga mulighet til variasjon i data, og til å se mulige sammenhenger og motsetninger.

3.3 Presentasjon av studiens informanter

De ti informantene ble valgt ut fra tre forskjellige psykiatriske institusjoner for barn og unge i alderen 9 til 18 år. Informantene som ble intervjuet var fra alderen 28 til 53 år, og bestod av fem kvinner og fem menn. Yrkesbakgrunnen til de ti informantene var variert, og det var tre sykepleiere, to vernepleiere, fire barnevernspedagoger og en sosionom. Den faglærte erfaringsbakgrunnen varierte fra 4 til 19 år. Flere av informantene hadde erfaring fra arbeid innenfor ulike instanser innenfor helse- og omsorgstjenester før de tok grunnutdanning. To av informantene hadde skiftet til nåværende yrke i voksen alder.

Åtte av informantene hadde videreutdanning innenfor psykisk helsearbeid, familierapi, klinisk spesialist i psykisk helse for barn og unge, dyreassistert terapi, klinisk terapi, flerkulturelt arbeid og veiledningskompetanse, mens en informant holdt på med masterstudie i ledelse.

Fire av informantene jobbet med barn fra 9 til 14 år, mens seks jobbet med ungdom fra 13 til 18 år. Fire informanter jobbet på en lukket psykiatrisk akuttklinikk for ungdom, to informanter jobbet på en åpen psykiatrisk klinikk for ungdom, mens fire informanter jobbet på en åpen psykiatrisk klinikk for barn.

For å få en helhetlig forståelse i presentasjonen og gjøre historiene mer personlig, har jeg valgt å gi informantene fiktive navn. De faktiske opplysningene om informantenes identitet er endret. De fiktive navnene på informantene er: Arne, Jonas, Bjørn, Ida, Stig, Marit, Mette, Trine, Ellen og Frode.

En kort presentasjon av informantene:

Arne er i slutten av 30-årene, og har jobbet som vernepleier sju år. Før grunnutdanningen har han jobberfaring fra flere områder innenfor helse- og omsorgsetater.

Jonas er i begynnelsen av 50-årene og har jobbet som sykepleier i seks år.

Bjørn er i slutten av 40-årene gammel. Han var ferdig utdannet sosionom for ni år siden. Han har tidligere jobbet innenfor ulike helse- og omsorgsetater.

Ida er i begynnelsen av førtiårene og har jobbet som vernepleier i 17 år. Hun har jobbet innenfor flere ulike områder innenfor helse- og omsorgsetater.

Stig er i midten av trettiårene og var ferdig utdannet som barnevernspedagog for 13 år siden.

Marit er i slutten av tjueårene og var ferdig utdannet som sykepleier for seks år siden. Hun har jobbet innenfor ulike områder innenfor helse- og omsorgsetater.

Mette er i førtiårene og var ferdig utdannet som barnevernspedagog for 14 år siden.

Trine er i begynnelsen av trettiårene og var ferdig utdannet barnevernspedagog for åtte år siden.

Ellen er i begynnelsen av trettiårene og utdannet sykepleier. Ellen har jobbet med barn og unge i mange år.

Frode er i slutten av tjueårene og var ferdig utdannet som barnevernspedagog for fire år siden. Han har jobbet med ungdom i mange år før han tok grunnutdanning.

Der flere av informantene mener noe av det samme, bruker jeg informanter i flertall.

Jeg vil her gi en kort presentasjon av institusjonene som informantene jobbet på.

Intervjuene ble gjennomført på tre psykiatriske avdelinger for barn og unge i alderen 9 til 18 år. Avdelingene er miljøterapeutiske døgnenheter som tilbyr utredning, diagnostisering og behandling til barn og ungdom med alvorlige psykiske lidelser. Hver enkelt avdeling har seks pasientplasser, og det er mellom to til seks miljøterapeuter til en hver tid på jobb. En avdeling er en lukket post, mens de to andre avdelingene er åpne poster. For å bevare anonymiteten til informantene og avdelingene er avdelingene helhetlig fremstilt.

Avdelingene er underlagt psykisk helsevernlov og lov om spesialisthelsetjenester, men må også forholde seg til lov om barnevern. I norsk barne- og ungdomspsykiatri er det tradisjon at «ungdom» betegner personer mellom 12 og 18 år, og at «ungdomspsykiatri» dermed innebærer utredning og behandling av psykiske lidelser i denne aldersgruppen. Denne inndelingen har sitt rot i en utviklingspsykologisk forståelse, og samsvarer med avslutningen

av den formelle, om ikke reelle, avhengigheten ved oppnådd myndighetsalder (Engelstad Snoek 2002).

Det psykiatriske sykehuset med lukket avdeling lå i landlige omgivelser. For å komme dit må man enten ta buss, taxi eller privat bil. Fra veien opp til selve sykehuset kjørte man opp en allè med store grønne velstelte trær på begge sider av veien. Den eldste bygningen er en stor mursteins bygning. Andre bygninger var bygget i teglstein eller tre, og bygningene bar preg av slitasje og moderniseringsbehov. Selv hovedinngangen til avdelingene var av nyere dato, diskret plassert i området. Utenfor hovedinngangen var det blomster, trær og en benk å sitte på. Hovedbygningen hadde egen resepsjon og kiosk og et lite område med bord og stoler.

Selve avdelingen var av nyere dato. Kontorene, pasientrom, vaktrom med glassvegg, fellesareal og personalrom var bygget inn rundt et åpent areal midt i avdelingen. Et design som minner om det klassiske ”panoptikon” designet i de tidlige fengslene. Personalet bar identitetskort med bilde og fullt navn, nøkler og en liten alarm rundt handledet. Stedets lukkethet, de hvite veggene viste at pasientene var på et sted med formell overvåking og kontroll.

Siden dørene var låst på avdelingen kunne ikke pasientene komme og gå når de ville, men måtte spørre om tillatelse til å bli låst inn og ut. Flere av pasientene kunne ikke forlate avdelingen uten følge med minst et av personal. Fastvakt på pasientene hadde ulike nivåer i betydning av at noen ble fulgt tettere opp enn andre. For eksempel ble noen pasienter også fulgt når de skulle på toalettet eller badet. Dette gjaldt spesielt pasienter som personalet fryktet ville skade seg selv eller andre, eller annen type atferd som skulle tilsi tett oppfølging.

Pasientene hadde egne rom, og en felles stue og kjøkken/spiserom. På kjøkkenet hadde de egen kokk som laget maten til pasientene.

De to andre avdelingene lå på psykiatriske sykehus i landlige omgivelser med mye skog og friareal rundt med skogsdyr beitende nært eiendommen. Den ene avdelingen var bygget av teglstein, og bar preg av slitasje. Men det var velholdt, rent og en hyggelig atmosfære.

Avdelingen for barn bar stort preg av slitasje. Korridorene var smale, rommene til barna var små og de måtte dele toalett og dusj på gangen. Men stedet hadde en hyggelig og uformell

atmosfære, der både miljøterapeutene og barna trivdes godt. De hadde et stort hobbyrom som ble mye brukt. Det virket mer som et hyggelig hybelhus, enn en avdeling til et sykehus.

Den tredje avdelingen for ungdom bar også preg av slitasje. Men avdelingen virket åpen og innbydende, og det var fint møblert. Uteområdene ble mye brukt til ulike aktiviteter sammen med ungdommene. På begge disse to avdelingene måtte barna og ungdommen ha omsorgsbaser hvor de kunne være i helger, ferier og høytider.

Lukkede og åpne behandlingsavdelinger er med andre ord både arkitektonisk, fysisk og sosialt svært forskjellige arbeidssteder for miljøterapeutene. Den lukkede avdelingen var helt klart den som stilte strengest krav til formell omgang med pasientene og personnøytrale rutiner. Det fysiske miljøet som en miljøterapeut utfører sitt virke innenfor varierer med andre ord, og er også en viktig del av det erfaringsrom og muligheter for terapeutiske aktiviteter som skapes i jobben.

I det følgende vil jeg beskrive hvordan intervjuene ble gjennomført i denne studien, analyseprosessen, etikk- og validitetsvurderingene samt forskningsetiske overveielser.

3.4 Intervjuprosessen – det semistrukturerte intervju

Det semistrukturerte intervju brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonens egne perspektiver. Denne formen for intervju søker å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet. Det er verken en åpen eller en lukket spørreskjemasamtale, men utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som har bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til spørsmål (Kvale 2010). Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å få gode beskrivelser og tolkninger av temaer i intervjupersonens livsverden, og at det er en sammenheng mellom beskrivelse og tolkning.

En intervjuguide hjalp meg å stille alle hovedspørsmålene til de jeg intervjuet. Jeg valgte å bruke guiden kun som en guide. Samtidig var det viktig at alle informantene fikk de samme hovedspørsmålene, for å sikre troverdighet og en viss overførbarhet av funnene. Et for strukturert intervju ville kunne forhindre intervjuobjektene av å ha en opplevelse av en likeverdig relasjon (Kvale 2010). Det var viktig at informantene følte at de kunne påvirke

utviklingen i samtalen, visst ikke kunne det sannsynligvis ha vært en risiko for at samtalen ville låst seg. Jeg som forsker med mine egne forventninger om intervjuobjektets assosiasjoner til spørsmålene, kunne også ha begrenset og påvirket resultatene i studien. Intervjuguiden hadde to spørsmål der det ene spørsmålet gikk ut de strukturelle forholdene i avdelingen, og det andre om informantene mottok veiledning i det miljøterapeutiske arbeidet. Disse spørsmålene viste seg imidlertid og ikke å gi tilstrekkelig informasjon som kunne knyttes direkte til forskningsspørsmålet, og er derfor ikke tatt med i presentasjon av funn.

Det ble gjennomført to prøveintervjuer som ga en nyttig erfaring med intervjusituasjonen, og muligheter for å endre noen av spørsmålene. Prøveintervjuene ble utført på min arbeidsplass med to kollegaer som jeg ikke jobbet så tett med til daglig. Under prøveintervjuene fikk jeg tilbakemeldinger på spørsmål som ble for vanskelig å forstå, og noen spørsmål ble endret på underveis i samtalen. I etterkant gikk vi i gjennom intervjuprosessen om hvordan den hadde opplevdes for dem. Den ene prøveinformanten opplevde båndopptakeren som et forstyrrende element, og syntes det var lettere å prate når den var avslått. Tilbakemeldingene fra prøveintervjuene resulterte i at tre spørsmål ble endret fordi de var for utydelig på hva jeg spurte om.

Intervjuene ble gjennomført over en periode på to og en halv uke i mai og juni 2011. Rommene der intervjuene fant sted var skjermet for støy og uro. Samtlige intervju ble gjort i informantenes arbeidstid. Hvert intervju ble gjennomført med støtte i en semistrukturert intervjuguide, vedlegg 4, og hadde en varighet på 45 til 90 minutter. Intervjuene startet med en gjennomgang av informasjonsskrivet og avlevering av underskrevet samtykkeerklæring. I oppstarten av intervjuet ble det lagt spesiell vekt på at hensikten med intervjuet var å få fram informantenes personlig erfaring slik den opplevdes fra informantenes ståsted. Gjennom intervjuet la jeg vekt på å skape en god atmosfære ved å være oppmerksom, gi blikkontakt, med nikk, korte kommentarer og oppklarende spørsmål. Samtidig måtte dette avveies mot å vise «for mye» interesse mot enkelte utsagn, noe som kunne ledet til at informantene fortsatte på noe han eller hun antok at jeg var særlig interessert i. Det skal være informantenes interesse som ledet til utdypning. Intervjuene ble tatt opp på bånd og korte notater ble nedskrevet under intervjuet.

Når et intervju omgjøres fra et møte mellom to mennesker til opptak på et bånd, for igjen å bli skrevet ned i tekst, får dette en ny form. Kvale (2006) kaller transkripsjonen en abstraksjon og hevder at det ikke finnes en sann og objektiv omgjøring fra muntlig til skriftlig tale. Det konstruktive er at forskeren spør seg hva en nyttig transkripsjon er for den aktuelle studien (Kvale 2006). Da jeg tidligere har transkribert fra tale til tekst ønsket jeg å transkribere så ordrett som mulig for ikke å miste informasjon som kunne vise seg å bli betydningsfull. Dette skulle vise seg å bli et møysommelig og tålmodighetskrevenende arbeid. Kvaliteten på lydopptakene var av tilfredsstillende karakter, men i noen tilfeller var det vanskelig å transkribere på grunn av lav og utydelig tale. Noe av dette ble oppklart da jeg på ny hørte igjennom intervjuet og kontrollerte transkriberingen.

En erfaring som ble gjort gjennom dette, er at muntlig språk direkte omgjort til skriftlig tekst, kan få karakter av å være både springende og usammenhengende. Det som virket adekvat og sammenhengende under intervjusamtalen, kunne gi et annet inntrykk i tekst. Intervjusitatene fra informantene er gjengitt i bokmål og markert i *kursiv*. På den måten gir det et inntrykk av intervjuinnholdet, og forhåpentligvis også av interaksjonen i intervjusamtalen. Sitatene fra informantene er også med på å styrke troverdigheten i studien.

3.5 Analyseprosessen, etikk- og validitetsvurderingene

Den kvalitative forskningsprosessen er preget av til dels flytende overganger mellom innsamling og analyse, og analyse og tolking starter allerede under kontakten med informantene (Thagaard 2010). Det vil si at de temaene som utdypes i et intervju, vil være basert på forskerens kjennskap eller fortolkning til annen forskning og relevante teoretiske perspektiver.

Kvale (2006) har beskrevet intervjuanalysen i seks trinn, hvor jeg har fulgt fem av disse trinnene. 1) I det første trinnet fortalte informantene hvilken betydning de mente deres personlige erfaringer hadde i arbeidet med barn og unge. Jeg noterte meg stikkord, tanker og tema underveis. Uklarheter ble klargjort. 2) I trinn to reflekterte og nyanserte informantene sine tanker rundt temaene i intervjuet. 3) I trinn tre fortettet og fortolket jeg som forsker det som ble sagt gjennom intervjuet og bringer det tilbake for kommentarer Informanten får da mulighet til å nyansere og korrigere forskers forståelse (Kvale 2006). Dette gjorde jeg

gjennom oppfølgingsspørsmål og sammenfatninger. Gjennom dette korrigerte og nyanserte informantene min forståelse. De gangene jeg opplevde uklarheter ved at jeg oppfattet det informanten hadde sagt på en annen måte enn det som var ment, ble disse avklart. 4) I fjerde trinn blir det transkriberte materialet tolket av meg som intervjuer. Dette gjorde jeg ved at jeg hørte gjennom alle intervjuene flere ganger, som en fortelling (Kvale 2006). Etter lesingen fikk jeg et hovedinntrykk som jeg sammenfattet i et kort referat på ca. to sider. Ved ny gjennomlesing ble erfaringsnære begrep som kunne bli forslag til undertema, notert i intervjutekstens marg. Gjennom det videre arbeidet med teksten, ble hver kategori gitt et dekkende navn som kom fram fra utsagnene til informantene. Disse kategoriene inneholdt mellom en til seksten meningsenheter, og til slutt syv meningsenheter. Temaene ble merket med ulike farger slik at jeg kunne finne tilbake når jeg skulle velge ut sitater til resultatpresentasjonen. Kategoriene ble satt opp i et hierarki etter hovedtema og undertema. 5) Femte trinn er når informantene får mulighet til å korrigere tolkninger i analysen gjennom et gjenintervju (Kvale 2006). Dette har jeg ikke utført fordi intervjuene ble gjennomført i mai/juni 2011, og tolkning av analysen har jeg utført vinter/vår 2012. Jeg tenker at sannsynligheten for at informantene husker hva de har sagt for så pass lang tid siden, er liten.

3.6 Forskningsetiske overveielser

Kvale (2006) omtaler tre etiske regler for forskning på mennesker: *det informerte samtykke, konfidensialitet og konsekvenser*.

Det informerte samtykke innebar at jeg informerte informantene om undersøkelsens overordnede mål, om hovedtrekkene i prosjektplanen, og om mulige fordeler og ulemper med å delta i forskningsprosjektet. Det betydde at jeg som forsker informerte intervjupersonene om at de deltok på frivillig basis, og opplyste at de kunne trekke seg når som helst. Jeg sendte informasjonsskriv om prosjektet, intervjuguide og samtykkeerklæring slik at informantene kunne forberede seg i forkant av intervjuene.

I dette prosjektet var det nærliggende å tro at jeg kunne få personlig og privat informasjon fra informantene. Derfor er konfidensialitet og anonymitet viktig, slik at jeg som forsker ikke offentliggjør sensitiv personlige data som kan avsløre informantenes identitet. Det er viktig å beskytte informantenes rett til privatliv gjennom å endre navnene deres og annet som kan

være med på å avsløre dere identitet (Kvale 2006). Opptak, transkript og notater utgjorde det empiriske materialet. Informasjonen som jeg fikk fra informantene ble oppbevart på en minnebrikke som har innebygd Hard Ware kryptering. I den ferdigstilte oppgaven vil materialet være anonymisert og fremstillingen sikre at data ikke kan føres tilbake til den enkelte, og alle intervjudata vil slettes.

Når det gjaldt konsekvenser av intervjustudien måtte jeg vurdere med hensyn til mulig skade som kunne påføres informantene. Det kunne være at selve intervjusituasjonen opplevdes slik at informantene kunne komme til å si noe som de kunne angre på i etterkant. På den annen side kunne det være at informantene opplevde situasjonen som positiv ved at jeg som forsker lyttet til dem over en lengre periode. Av egen erfaring som miljøterapeut i en avdeling, er dagene ofte preget av hektisk aktivitet der det ofte ikke er tid eller rom for og reflekter over dagens hendelser. I etterkant av intervjuene ga flere av informantene uttrykk for at det var positivt å få reflektert over egen arbeidssituasjon med en som ikke var en del av deres daglige miljø.

Til slutt vil jeg kort redegjøre for studiens validitet og reliabilitet.

Validitet i forbindelse med en studie bør vurderes kritisk, og innebærer at man tar stilling til hvor gyldig kunnskapen man har kommet fram til er. I forbindelse med gyldighet må man spørre om forskningen besvarer det spørsmålet den er ment å besvare, og om ”riktige slutninger er basert på korrekte premisser” Kvale (2006:165).

Kvale (2006:165) knytter videre validitet til syv stadier, fra tematisering av en studie til det foreligger en rapport. Jeg vil kommentere to valideringsområder. Det er videre viktig å integrere valideringen i selve gjennomføringen. Intersubjektiv validitet er ivaretatt under intervjusituasjonen ved at jeg som forsker har stilt spørsmål som: ”Forstår jeg deg rett nå” eller ”mener du...?” Intervjuguiden bidro til å holde fokus på studiens forskningsspørsmål, og gjennom oppsummeringene hvor jeg presenterte min forståelse for informantene.

Studiens kommunikative validitet ble skapt gjennom dialogen i intervjuet. Min erfaring er at disse valideringsformene bidro til å utdype tema, noe som transkriptet også viser. Selv om min intensjon var å holde meg tilbake, viser transkriptet at jeg noen ganger er for ivrig med å

gripe inn når informantene leter etter ord. Erfaringen min er likevel at dialogen fløt godt, informantene fikk tid og rom, og at datamaterialet stort sett gir et dekkende bilde av hvordan miljøterapeutene opplever betydningen og bruk av personlige erfaringer har i møte barn og unge i sitt arbeid.

God reliabilitet handler om hvorvidt kvaliteten i gjennomføringen av forskningen er god nok til å få svar som man kan stole på. I det kvalitative forskningsintervjuet er det forskeren som er selve instrumentet (Kvale 2006). I forhold til studiens reliabilitet eller troverdighet, avhenger det av forskerens *håndverksmessige dyktighet* (Kvale 2006:167). I denne studien kan ikke kravene om repliserbarhet kunne møtes. For det første vil ikke intervjupersonenes oppfatning av spørsmålene være statiske. Over tid kan mennesker skifte mening og innhold. For det andre vil det være urealistisk å gjenta intervjuene med forventning om å få samme svar.

Hele forskningsprosessen må bygges på nøyaktighet, og gjennomføringen vil derfor ha betydning for studiens totale validitet. I kvalitative undersøkelser ønsker man å gå i dybden i et tema for å få en utvidet forståelse av et fenomen (Kvale 2006). På grunn av at utvalget er basert på få informanter, vil det ikke være mulig å generalisere (Halvorsen 2003). I denne studien vil man kunne se på overførbarheten i forhold til om resultatene er gjenkjennbare for andre.

3.7 Oppsummering

Som jeg har vist er det mange kontekstuelle og personlige variabler som spiller inn i intervjusituasjonen. Semistrukturert intervju ble valgt fordi denne studien handler om hvilken betydning miljøterapeuter vektlegger sine personlige erfaringer i det miljøterapeutiske arbeidet med ungdom. De data som ble samlet inn gjennom intervjuene skulle igjen omgjøres til meningsfulle data for analysen og diskusjon, en prosess som igjen kan virke inn på validiteten og reliabiliteten av de data man til slutt sitter igjen med. Ved å forsøke å gå fram etter anerkjente forskeres beskrivelser av kvalitativ metode, samt å beskrive framgangsmåten tydelig, har jeg forhåpentligvis bidratt til at studien er holdbar metodemessig. Ved å beskrive alle deler av forskningsprosessen, gis det mulighet for kritisk gransking, og etterprøvbarhet av

studiens funn. Disse presenteres i oppgavens femte kapittel. Men først en gjennomgang av hvordan den relasjonelle faktoren er beskrevet i et utvalg av faglitteratur.

Litteratursøk

I forskningsarbeidet har jeg benyttet Medisinsk fag- og forskningsbibliotek ved Akershus universitetssykehus HF. Litteratursøk er gjort i ulike databaser: SveMed+, PsycINFO, Medline, Pubmed, Bibsys og google. Søkeordene som jeg har brukt er kommet frem i forbindelse med arbeidet med problemstilling og prosjektbeskrivelse. Litteratursøkene er gjennomført med søkeord i ulike kombinasjoner, både på norsk og engelsk. Søkeordene er: Evidensbasert praksis, egenerfaring, erfaringsbasert, privat og personlig, psykoterapi, miljøterapi, helsepersonell, barn, ungdom, relasjoner. Engelsk: Evidence-based practice, experience, private and personal, psychotherapy, milieu therapy, health personal, children, adolescent, relation. I tillegg har jeg søkt innenfor ulike tidsskrifter, prosjekter og artikler. Jeg har også arbeidet med utgangspunkt i referanselister i litteratur, doktorgrader og masteroppgaver. Utvalget av litteratur, doktorgrader og masteroppgaver er gjort på bakgrunn av min forforståelse, og det jeg oppfatter som sentral teori innenfor miljøterapi. Selv om noe av forskningen og litteraturen ligger en del år tilbake i tid, synes den fortsatt aktuell, og henvises til i nyere litteratur. Brukerperspektivet er også tatt med, fordi deres stemme kan være med på å utvikle en virksom miljøterapi. Jeg kunne fått andre svar ved å lete etter annen litteratur, og har kanskje lett etter litteratur som har understøttet egen forforståelse. Samtidig har jeg gjort grundig søk, noe som er konsensus av det jeg presenterer.

4 DEN RELASJONELLE FAKTOREN I MILJØTERAPI

I dette kapitlet vil jeg presentere teoretiske perspektiver som er relevante for studiens problemstilling. Terapi av psykiatriske og psykologiske sykdommer og problemer bygger i stor grad på at pasient og terapeut møtes til behandling. Et slikt møte kan anses som en spesiell form av det mer hverdagslige møtet mellom to mennesker i hvilken som helst kontekst. Disse menneskene vil da på en eller annen måte stå i relasjon til hverandre, som er en del av det som bestemmer hvordan et slikt møte gir resultater. Relasjonen vil være avhengig av hva møtet handler om, og om den ene eller begge bevisst og målrettet jobber for at relasjonens kvalitet blir så god som mulig.

4.1 Erfaring – om det erfarte livet i verden

Er kunnskap noe man leser seg til, eller får man det gjennom erfaring eller begge deler? Hva kan regnes som kunnskap – og har teoretisk kunnskap forrang fremfor den praktiske? I det daglige setter vi ikke spørsmålsteget ved våre grunnleggende antagelser eller premissene for disse. Vi tar dem for gitt, spesielt når de er med på å danne meningsfulle og nyttige forklaringer og teorier. I følge Hummelvoll (2003) finnes det ulike dimensjoner ved kunnskap, og at én dimensjon kan omtales som erfaringsbasert kunnskap.

Erfaring er den kunnskap eller viten man får gjennom egne opplevelser. Vi lærer ved å se, gjøre etter, høre etter og reflektere over en rekke fenomener i det daglige livet, uten at vi snakker om det. Det er handlingen som står i sentrum og de vurderinger som gjøres i den forbindelse (Hummelvoll 2003). Læring skjer med utgangspunkt i noe vi har lært, og det er i handling og samhandlingen mellom individ og kontekst at kunnskap skjer og finner sitt uttrykk som livsverden. I livsverden samspiller det individuelle og det kollektive i form for antagelser, taus kunnskap, det innforståtte og de reflekterte erfaringer (Hummelvoll 2003). Når man ofte later som om opplevelsen og erfaringen er én og samme ting, skyldes det at bearbeiding nesten alltid skjer ubevisst (Hummelvoll 2003).

Livsverden er opprinnelige et filosofisk begrep, og det er fenomenologiens grunnlegger Edmund Husserl som først tok i bruk begrepet livsverden og knyttet begrepet sammen med sin forståelse av fenomenologi som filosofi. Det er med andre ord blitt en avstand mellom

levd liv og vitenskap. Livsverden er alltid en verden hvor vi lever, samhandler og kommuniserer med andre mennesker. Livsverden utgjør basis for alle våre tanker, opplevelser og erfaringer (Hummelvoll 2003). Den fremstår som uunngåelig, innforstått, ureflektert og reflektert. Livsverden er både hvert enkelt menneskes fundament, men den er sosial ved at vi deler den med andre mennesker. Når vi ønsker å studere livsverden, innebærer det studiet av de levde erfaringene. Bengtsson (1999 i Hummelvoll 2003) viser til at den studerte livsverden, enten det er ens egen eller andres, forutsetter at vi alltid må huske at vi selv er del av den samme livsverden.

Bengtsson (1999, i Hummelvoll 2003) viser til at det er gjennom kommunikasjon, samhandling og deltagelse at vi kan få tilgang til andres livsverden. Det er gjennom dialogen, forstått som kommunikasjon og samhandling som danner basis for tilgangen til de levde erfaringer. Det språklige uttrykket står sentralt ved at den ene gjennom språket kan gi uttrykk for sine personlige og konkrete erfaringer (Bengtsson 1999 i Hummelvoll 2003). Gjennom å spørre andre mennesker om deres konkrete erfaringer og opplevelser, kan vi få kunnskap om hvilken mening og sammenheng de tillegger sine erfaringer, oppstår to sentrale begreper i forståelsen av livsverden (Hummelvoll 2003). Det første er knyttet til intersubjektivitet, som innebærer vår gjensidige evne til å forstå og respektere den andre som subjekt. Subjekt – subjekt relasjonen skaper en likeverdighet, hvor det å lete i den andres erfaringer bidrar til å kaste lys over våre egne og møtet mellom de andres og våre erfaringer (Hummelvoll 2003). Det andre forholdet handler om intensjonalitet, hvor det å lete etter mening og sammenheng forutsetter en forståelse av at erfaringer har en retning. Dette innebærer at man alltid tenker og handler i relasjon til noe. Intensjonaliteten viser til vår meningsdannelse både i forhold til en enkelt erfaring, og opplevelsen av sammenhengen mellom flere erfaringer (Hummelvoll 2003). Intersubjektiviteten og intensjonaliteten skaper dermed en basis for en gjensidig deltakelse i hverandres livsverdner og vår felles livsverden (Hummelvoll 2003). Å forstå den andre er en sammenlignende prosess ved at jeg eller den andre ikke er like, men har noe felles som kan deles. Subjektet og den andre konstitueres i en relasjonell bevegelse, relasjon og subjekt forutsetter hverandre gjensidig (Hummelvoll 2003).

4.2 Privat, personlig, profesjonell

De møtene som profesjonsutøvere har med andre, forgår i det offentlige rom. Det gjelder når møtene handler om en klients private liv, eller finner sted i et privat hjem. Forholdet mellom det private, det personlige og det profesjonelle har å gjøre med både tema og intensjonen (Skau 2011). Grensene blir for det første definert forskjellig fra person til person, og for det andre styrer den aktuelle situasjonen retningen og rommet for om de private og personlige erfaringene er relevante eller betydningsfulle i en profesjonell sammenheng (Skau 2011). En kan velge å anvende sine egne private erfaringer i møtet med klienten fordi det virker rett å møte det andre mennesket på denne måten i denne situasjonen. Mens i en annen situasjon vil ikke den samme personen tenke at denne private erfaringen kan ha relevans for kvaliteten i det profesjonelle møtet (Skau 2011).

Å være privat kan forstås som en grense som man setter opp for hva man vil dele med andre. Det vil si det man ikke ønsker å dele med andre i en profesjonell situasjon. Det kan være situasjoner der en velger å åpne deler av dette området også for den enkelte klient en møter i en profesjonell sammenheng. Men vanligvis vil dette være et område som en holder for seg selv eller deler med partner, venner eller familie (Askland 2006). Dette private rommet er viktig, ikke minst for å beskytte seg selv og forebygge utbrenthet og utslitthet (Askland 2006). Det en vil dele med andre er et åpent område, der en er avhengig av tid og sted ”byr på seg selv”. I dette området ligger profesjonalitet, både det som er lært gjennom utdanning, og det som er ervervet gjennom erfaring (Askland 2006).

Profesjonell kompetanse innebærer å utvikle kompetanse som er relevant for å løse faglige oppgaver innenfor et praksisfelt. Det vil si kunnskap, forståelse og bevissthet om på den ene siden den hjelpetrengendes reaksjoner, og på den andre siden om ens egen måte å reagere og fungere på i kontakten med den hjelpetrengende (Skau 2011). Personlig kompetanse er viktig i alt samspill, og særlig i yrker der møtet med andre står sentralt. Vi tilegner oss slik kompetanse i skjæringspunktet mellom fag og person, og vi gjør det gjennom å utfordre våre egne verdier, holdninger, tenkesett og væremåter (Skau 2011). Det finnes en side ved oss som profesjonsutøvere som er avgjørende for kvaliteten på det arbeidet vi gjør, men som i liten grad komme til uttrykk på våre eksamensvitnemål, og som vanskelig lar seg begrepsfeste.

Denne siden har å gjøre med vår personlige væremåte, og den er avgjørende for hvorvidt vi som underviser, behandler og veileder andre, tjener dem, eller om vi bruker dem (Skau 2011).

Alle møter mellom mennesker er basert på en viss gjensidighet, på å gi og ta. Som yrkesutøvere bør imidlertid våre handlinger være rettet mot det og ”gi”. For å kunne rette oppmerksomheten mot en annen, det å være i stand til å skille mellom oss selv og andre, våre behov og andres, våre løsninger og andres (Skau 2011).

Personlig kompetanse handler om hvem vi er som personer, både overfor oss selv, og i samspill med andre. Det handler om hvem vi lar andre få være i møtet med oss, og hva vi har å gi på et mellommenneskelig plan. I yrker der samspill mellom mennesker er viktig, er vår personlige kompetanse ofte avgjørende for hvordan vi anvender våre teoretiske kunnskaper og yrkesspesifikke ferdigheter (Skau 2011).

Vi utvikler vår personlige kunnskap gjennom de erfaringene vi gjør, og vår subjektive fortolkning og bearbeiding av disse (Skau 2011). Personlig kompetanse er unik, den er uatskillelig knyttet til den som bærer den, men den kan overføres og deles med andre. Den representerer en form for viten som vi ikke alltid kan redegjøre for teoretisk, men selv om vår kunnskap noen ganger er taus «så vet vi at vi vet». Vår profesjonelle kompetanse bruker vi på forskjellig måter, både som private og yrkesutøvere. Denne formen for viten er subjektiv, unik og erfaringsbasert, og oppstår ved at vi opplever noe og reflekterer over denne opplevelsen (Hummelvoll 2003). De teorier og begreper vi bruker i ulike refleksjoner, kan være utarbeidet av andre og brukt av mange. Det viktige er at vi velger og bruker dem ut fra deres evne til å kaste lys over våre egne tanker og erfaringer. Erfaringen kommer først, og er den viktigste kilden til forståelse (Hummelvoll 2003).

Begrepet «profesjonell» brukes både for å uttrykke at bestemte handlinger skjer som yrkesutøver, og til å si noe om handlingens kvalitet. I vårt samfunn er det og «å være profesjonell» viktig fordi vi forbinder det med å være kompetent. Noen oppfatter det «å være profesjonell» som ensbetydende med det å være upersonlig, mens det å være personlig og det å være privat blir ansett som mer eller mindre samme sak (Skau 2010). Slik blir det personlige til noe som ikke hører hjemme i en arbeidssituasjon, noe kan som truer profesjonaliteten; «egenskaper og kvaliteter som person faller utenfor yrkesrollen» (Aalen Leenderts 1997:133 i

Skau 2011). Skau (2010) påpeker at synet på den profesjonelle som en upersonlig maskin tilsvarer både byråkratiske forvaltningsprinsipper og viktige trekk ved utviklingen av omsorgsyrkene i retning av økt teknifisering og vitenskapeliggjøring. Men det å være profesjonell og det å være personlig er ikke motsetninger, men et samspill mennesker imellom som innebærer god profesjonalitet. I følge Skau (2011) Det vil si at yrkesutøveren er i stand til å være personlig i sitt møte med den andre.

4.3 Den relasjonelle behandlingsmodellen

Relasjonstenkningen har sitt utgangspunkt i et helhetlig menneskesyn, og kan forstås med utgangspunkt i den jødiske filosofen Martin Buber (1878-1965) beskrivelser av Jeg – Du – relasjonen. Buber (2003) beskriver hvordan mennesket *blir til* i nærværet og forholdet mellom mennesker. Det handler om det nærværende, det å fylle øyeblikket med erfaringer, og bruke disse erfaringene. Videre skriver han at mennesker ikke kan leve uten hverandre. Denne tankegangen er benyttet i fagområder fra pedagogikk til den kristne teologi, i samfunnsvitenskapen og psykiatrien, noe som innebærer at teorien har høy allmennmenneskelig gyldighet (Bøe og Thomassen 2007). Yalom (2002) kritiserer mange psykologers redsel for å involvere seg i terapisisuasjonen og den klassiske psykoterapiens klassiske tilnærming til pasienten. Jeg vil anta at dette også kan være relevant for miljøterapeuter. Han skriver at dette kan medføre at distansen blir foretrukket framfor en støttende holdning, slik at pasienten ikke får følelse av trygghet og med det får mulighet til å bli kjent med egne krefter, utfordringer og muligheter.

Vatne (2006) beskriver den relasjonelle behandlingsmodellen som fellesbetegnelse på ulike behandlingsmodeller, som har det til felles at de ser på relasjon som det sentrale både i utvikling og bedring av psykiske lidelser, noe jeg tolker har relevans også for miljøterapi. De relasjonelle modellene har historiske og ideologiske røtter til sosialpsykiatrien, og har vokst frem som faglig selvkritikk (Vatne 2006). Disse modellene bygger på en forståelse av subjekt – subjekt – relasjon. De relasjonelle modellene fordrer en gjensidighet mellom pasient og hjelper, og at denne gjensidigheten først kan oppstå når hjelperen og pasienten har en relasjon der begge anerkjenner hverandre som subjekter. Subjekt – subjekt – relasjonen står i motsetning til subjekt – objekt – relasjonen som preger den delen av psykisk helsearbeid som

fokuserer på diagnosesetting og biomedisinsk tenkning (Vatne 2006). Sentralt i forståelsen av å bygge en relasjon er hjelperens evne til å skape trygghet, være aktivt lyttende til pasienten, anerkjennende og empatisk.

Vatne (2006:104) formulerer dette slik:

”En relasjonell modell for psykisk helsearbeid vil si at relasjonen oppfattes som sentral både i utvikling og bedring av psykiske lidelser. En hjelper som arbeider innenfor et relasjonelt perspektiv vil fokusere på hvordan han/hun kan forstå pasientens atferd i samspill med andre og seg selv, og hvordan han/hun gjennom relasjonen kan skape lindring og opplevd bedring hos pasienten.”

Når det i forholdet mellom to mennesker har utviklet seg kvaliteter, bånd, en gjensidig opplevelse av at en betyr noe for hverandre, er det en relasjon. De bånd som oppstår kan ha ulike kvaliteter: De kan være følelsesmessige, de kan ha med tro og tanke og gjøre, de kan henge sammen med felles aktiviteter og opplevelser. En kan også holde frem at det i relasjonen ligger dimensjoner som det kan være vanskelig å sette ord på (Bøe og Thomassen 2007). Livet består av en serie med mellommenneskelige relasjoner, og det inkluderer arbeidet med mennesker som har psykiske lidelser. Det er umulig å unngå å være deltaker i mellommenneskelige relasjoner. Det gjelder både pasient og behandlere, og kvaliteten av en relasjon utenfor jobben kan i høy grad påvirke våre relasjoner til pasientene våre.

Spørsmålene vi må stille oss som fagfolk er derfor mer *hvilke* relasjoner som er særlig viktig i miljøterapeutisk arbeid, hvordan vi skal forholde oss *til* dem, og hvordan vil skal forholde oss *i* dem (Opjordsmoen m.fl.2006).

4.4 Omsorg – være til stede for pasienten

Omsorgsrollen er en samlebetegnelse på mål og tilnæringsmåter som likner morsrollen (Vatne 2006). Den kan beskrives som at hjelperen opptrer som oppofrende mor som tilbyr pasienten tjenester, uten at det stilles krav eller utfordrer pasienten. Den samsvarer med det som i omsorgslitteratur er beskrevet som *ubetinget omsorg* (Martinsen og Wærness 1979 og Wærness 1984 i Vatne 2006). Tilnæringsmåter i omsorgsrollen er å være til stede, lytte til pasienten, være sensitiv for den andres behov og forsøke å tilfredsstille disse. Dette innebærer

en komplementær omsorgsrolle, det vil si at hjelperen gir tjenester ut fra det som oppfattes som pasientens behov, og at pasienten tar i mot den hjelpen som blir tilbudt. Det ideelle målet for omsorgsrollen er å ivareta pasientens grunnleggende egenomsorgsbehov, og den er derfor i utgangspunktet pasientorientert (Austgard 2010).

Å vise omsorg er det samme som å bry seg. Fra fødselen er vi avhengige av at noen viser oss omsorg og tar vare på oss. Vi trenger for eksempel mat, søvn og kjærlighet. Alle mennesker har behov for andres omsorg. Når vi føler oss slitne, trøtte, triste eller deprimerte trenger vi at noen ser oss og gir oss den omsorgen vi trenger (Tjersland, Engen og Jansen 2010). De fleste får denne omsorgen dekket innenfor familien eller vennekretsen. Mange knytter omsorgen til foreldre-barn-relasjonen. I dette asymmetriske forholdet finner vi *en* person som klart, ut fra definisjon og posisjon, har ansvaret og som ”vet hva som er den Andres beste” (Aamodt 2002).

Omsorg er en grunnleggende del av arbeidet med mennesker, og når man jobber med barn og unge blir omsorgsrollen tydeligere. Miljøterapeuten har åpenbart mange likhetstrekk med foreldrerollen. En forskjell er likevel at miljøterapeuten alltid har en profesjonell oppdragerrolle (Larsen 2004). Miljøterapeuten trer inn som stedfortredere på vegne av foreldrene. Det betyr ikke at miljøterapeutene tar over som foreldre, men utøver den nødvendige omsorgen for deres barn eller ungdom når de selv ikke er til stede. Barn og ungdom er ikke ferdig utviklet på mange måter, og er dermed sterkere avhengig av støtte og omsorg fra voksne. Barn og unge lærer gjennom handling, er mer åpne og fleksible i forhold til endring, og er ikke så fastlagte i ulike mønstre. Voksne har utviklet sin personlighet over lengre tid, der de kan være mer faste i sine mønstre (Andersen 1997).

4.5 Allianse med den vi skal hjelpe

Dette underkapittelet om allianse er min forståelse av Tjersland, Engen og Jansen (2010) om dette temaet. Det aller viktigste i miljøterapeutisk arbeid er kontakten og samarbeidet med ungdommen. I dette yrket jobber vi ikke med objekter eller organer som reagerer på ytre påvirkninger på forutsigbare måter. En allianse forutsetter et gjensidig forhold. Videre skriver de (Tjersland et al, 2010) at det må foreligge en positiv kvalitet i denne relasjonen som er av en slik art at det er to som sier ja til noe hos den andre. En måte å gjøre det på er å lete frem til

noe som berører oss selv. En annen måte er å by på seg selv, samtidig som det vi tilbyr, er tilpasset det den andre kan ta imot. Dessuten er det viktig å holde fast på tidsperspektivet: Allianser er noe som kan utvikles og styrkes over tid. Mennesket kan kun forandre seg selv. Det ungdommen trenger, er en person som blir så betydningsfull at det denne sier og gjør vinner frem. Dette skjer ikke så lenge ungdommen forholder seg likegyldig til miljøterapeuten. Forfatterne hevder videre at den viktigste oppgaven for miljøterapeuten er å alliere seg med de sidene hos ungdommen som ønsker en endring til det bedre. For ungdommen kan forestillingen om hva som er bedre, være både tvetydig og utydelig. Ambivalensen og smerten ved endringer må bli sett og forstått. Det innebærer en prioritering og utvelgelse av hva som er viktigst å alliere seg med: det som vekker håp (Tjersland et al, 2010).

4.6 Empati

Ordet empati kommer fra det greske ordet "empathia", av *en* som betyr «inn» og *pathos* som betyr «lidelse eller følelse, og kan oversettes med *innfølelse*. Empati hevdes å være noe annet enn sympati, som kommer fra «sympathia» som betyr *med* følelsen, og kan oversettes med *medfølelse* (Holm 2005). Empati er i terapi sammenlignet med en vitenskapelig aktivitet som gir en person tilgang til sine subjektive erfaringer gjennom andre. Empati er da en relasjonell aktivitet og ikke ensidig fokusert på at hjelperen viser medfølelse som del i omsorgshandlingen (Holm 2005). Det er selvundersøkelsen når en jobber empatisk som kan skape endringer, hos både hjelper og pasient. Det at hjelperen viser en umiddelbar forståelse for pasientens uttrykk, kan bidra til at pasienten kan tilegne seg sin opplevelse som sin. På den måten økes pasientens selvrefleksivitet. Empati forutsetter at en toner ned ekspertmakten, som kan ligge både i omsorgs- og oppdragerrollen. Videre krever empati at en kan sette ord på følelser uten å invadere pasienten med sine ting (Vatne 2006).

Empati handler om innlevelse, det handler om å fange opp andres følelser, indre stemning, underliggende emosjonelle budskap. Det som ligger under eller bakenfor det som konkret blir uttrykt. Videre handler det om å uttrykke denne forståelsen av den andre på en måte som gjør den andre bevisst på seg selv, og som øker den andres selvforståelse og innsikt (Kinge 2006). Å sette seg inn i en annen persons følelser, opplevelser og behov fordrer evne til å se den andre som forskjellig fra en selv, det vil si jeg må ha evne til å skille mellom *mine* følelser og

opplevelser av den andres situasjon, og *den andres* følelser og opplevelser av sin egen situasjon. Dette stiller krav til både emosjonelle og kognitive prosesser. Det fordrer en evne til tenking og refleksjon som barnet ikke har utviklet (Kinge 2006). For oss voksne blir det derfor hevdet at medfølelse er empatiens motsetning. I medfølelse kan vi ofte la oss styre av våre personlige minner, opplevelser, assosiasjoner og følelser, og kan dermed miste den andres unike og personlige opplevelser av syne (Kinge 2006). Utfordringen er derfor å unngå å blande inn for mye av våre egne assosiasjoner og egenerfarte opplevelser, men holde full oppmerksomhet på den andre. I profesjonell sammenheng stilles det derfor krav til vår evne til møte mennesker, både store og små, i sårbare livssituasjoner (Kinge 2006).

4.7 Oppsummering

Gjennom dette kapitlet har jeg gjort rede for de forskjellige aspekter ved terapeuten som har betydning for relasjonens kvalitet ut i fra relevant tilgjengelig litteratur. Miljøterapi er en metode i psykiatrisk behandling der miljøterapeuten møter pasienten. Ofte er det behov for at miljøterapeuten legger til rette for relasjonen til pasienten både i form av sin kunnskap, erfaring i arbeidet med tidligere pasienter, evnen til innlevelse og selvrefleksjon. At egenskaper ved terapeuter har betydning for behandlingsrelasjoner, og danner grunnlag for denne studiens problemstilling, og fungerer som et bakteppe for å forstå funnene som presenteres i drøftingen av disse.

5 PRESENTASJON AV FUNN

Gjennom dette kapitelet vil jeg presentere mine funn som belyser studiens problemstilling «Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?». Jeg vil presentere datamaterialet gjennom følgende hovedkategori: «Den gode relasjonen». Hovedkategorien består igjen av syv underkategorier: «Å bygge allianse», «Privat og personlig», «Trygghet og mot», «Gjenkjennelse», «Humor», «Felles interesser» og «Engasjement». Underkategoriene skal gi en mer nyansert og bredere forståelse av hver hovedkategori.

Tabell 1 Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?

Hovedkategori	Underkategorier	Meningsbærende utsagn
Den gode relasjon som grunnlag for miljøterapi	Å bygge allianse	<i>«Jeg kjenner at det er viktig for meg å få en god relasjon med min pasient, enn at andre skulle gjøre skulle få det med min pasient. Da kjenner jeg på en måte at jeg ikke har gjort en god nok jobb i å få en allianse med den pasienten»</i>
	Privat og personlig	<i>«Visst man deler egen historie som er veldig nær, så mister du på en måte kontrollen over hvilken retning historien tar videre da... og det kan jo oppleves sånn at det blir brukt mot deg»</i>
	Trygghet og mot	<i>«Så jeg tenker at det er helt greit å ha en helt A4 oppvekst, det er ikke noe negativt i det. Men jeg kan prøve å være der for deg når du har det vanskelig, og prøve å forstå»</i>
	Gjenkjennelse	<i>«Det handler om å finne det som er likt, ikke det som er ulikt»</i>
	Humor	<i>«Men man har jo mye annet i sine personlige erfaringer, man har jo humoren. Og den bruker vi jo mye her»</i>

Hovedkategori	Underkategorier	Meningsbærende utsagn
	Felles interesser	«I forhold til personlig erfaringer kan jeg nok bli litt sånn personlig i forhold til å bygge relasjoner... i forhold til interessefelt og finne noen likheter da, som man kan spinne videre på...»
	Engasjement	«Desto mer man engasjerer seg, er nysgjerrig og forteller om seg selv, så tror jeg det blir lettere for ungdom å fortelle om seg selv. Så lenge man gjør det til riktig tid og sted»

5.1 Den gode relasjonen

Denne studien viser at hovedkategorien, «Den gode relasjonen», beskrives som en basis for miljøterapeuters arbeid med ungdom i psykiatrien. Dette henger i følge informantene sammen med at man som miljøterapeut må «by på seg selv». Hvordan man kan gjøre dette, beskrives nærmere gjennom dette kapitlets presentasjon av underkategoriene som funnene er strukturert etter.

«Ofte blir det jo sånn at hvis man skal få en relasjon da, må man jo på en eller annen måte by på seg selv. Og da er det veldig forskjellig på oss som personer, hvordan man byr på seg selv da. Det er jo noen som er mer avventende og litt mer skeptisk til det.» Marit

Informantene beskrev at personlige erfaringer både var nyttig og viktig for å kunne forstå ungdommen. Dette gjaldt generelle erfaringer fra deres egen oppvekst og ungdomstid, at de hadde lignende erfaringer som ungdommen selv, eller informantene visst om andre som hadde opplevd noe lignende. Selv om flere av informantene mente at det var nyttig å kjenne seg igjen, var de bevisste på å skille mellom sine egne erfaringer som deres egne, mens ungdommen hadde sine erfaringer. Det var flere av informantene som kunne kjenne seg igjen i ungdommenes opplevelser. Likevel var det variasjoner informantene i mellom om hvor mye de valgte å bruke egne personlige erfaringer for å komme i relasjon til ungdommen eller ikke. En informant mente at jobberfaringer hadde mer å si, enn private og personlige erfaringer.

Relasjoner blir av flere informantene beskrevet som noe som alltid i bevegelse, og de brukte uttrykk som «å handle autentisk», noe de utdyper som ”det å være seg selv”. Dette beskrives nærmere som å fremstå som ekte, naturlig og ærlige, slik at møtene med ungdommene blir ekte og ikke noe oppkonstruert.

Jonas beskriver fagutdanningen som en verktøykasse. De gangene han har fått kort fra tidligere pasienter, har de ikke beskrevet relasjonen til ham som fagutdannet, men som medmenneske. For ham er det viktig å bygge relasjoner til ungdom på det som er likheter ved det å være menneske.

«Det handler om å finne det som er likt, ikke det som er ulikt». Jonas

En informant mente at det miljøterapeutiske arbeidet med ungdommen er for metodebasert, med for mye struktur og lite fleksibilitet, noe hun mener er et hinder for å etablere relasjoner til ungdommen. Det er mange aktører innenfor hvert team, noe som resulterer i at hun opplever at den enkelte miljøterapeut blir mindre delaktig og er redde for å gjøre feil. Hun må rette seg etter de faglige vurderingene som er gjort i forhold til hver enkelt ungdom, selv om hun ikke alltid er enig i det som er bestemt.

«Vi jobber jo veldig konkret med de problemene ungdommene kommer inn for, så vi jobber ikke så mye relasjonsbasert da, synes jeg da.....I hvert fall ikke her». Mette

Å bygge allianse

Denne underkategorien handler om hvordan personlig erfaring er med på å bygge en relasjon mellom ungdom og miljøterapeut som grunnlag for behandling.

Informantene sier det er viktig å møte ungdommen med respekt, særlig med tanke på at mange av ungdommene har levd eller lever et liv som er annerledes en deres eget liv, til tross for at de kjenner igjen elementer fra sin egen ungdom. For å oppnå allianse med ungdom, forteller flere informanter at det første de gjør når de treffer ungdom er å fortelle litt om seg selv, hvem de er, hva de har gjort tidligere, og hva jobben deres nå går ut på. Dette gjør de fordi de mener det kan være med på å ufarliggjøre seg selv, og at de er helt vanlige mennesker som skal prøve å hjelpe ungdommene som er kommet i en krisesituasjon. Informantene gir

uttrykk for at for ungdommene kan det oppleves både skummelt og truende at en helt ukjent person skal vite alt om dem, uten at de vet noe om den personen som spør. Informantene sier at når allianse er der, kan de bruke fagkunnskapen sin.

Joans forteller at det er mange ungdommer som kan si at «hvis ikke du forteller noe om deg selv, så er ikke jeg interessert i og fortelle noe om meg selv til deg». Jonas tar fram et eksempel at det var en ungdom som hadde spurt en kollega av ham om navnet på hunden sin, men det ville ikke kollegaen si. Ungdommen hadde sagt i etterkant om hvordan de som jobbet der kunne forvente at hun skulle fortelle noe om seg selv, når miljøterapeuten ikke ville si navnet på hunden sin engang.

«Jeg tror at allianser går rett og slett på at man er seg selv. Da bruker jeg ting som jeg selv har opplevd eller andre hendelser. I alle mine forsøk på å bygge allianser, så går det først ut på at jeg forteller litt om meg selv». Jonas

Marit forteller at for å få en allianse med ungdommen kan hun gjerne forteller ungdommer at hun selv var i konflikt med sine foreldre da hun var tenåring. Hun beskriver seg selv som en kjempevanskelig tenåring som slamret med dører og ikke snakket med foreldrene sine over lang tid. Dette er noe hun ofte deler med ungdommene ved at hun forteller historien på en morsom måte.

«Og da velger jeg å ta inn egne erfaringer, om jeg ikke nødvendigvis ikke forteller en historie jeg har opplevd selv, men at jeg letter litt på teppet og forklarer at jeg selv også har vært gjennom en krisesituasjon». Marit

Privat og personlig

Denne underkategorien handler om at det er forskjeller mellom å være personlig og privat i møte med ungdommene, samt at denne balansegangen er viktig å kjenne til. Hvor grensen går mellom disse to, er imidlertid noe som kan variere fra person til person.

Noen informanter sier at det å være personlig ikke er det samme som å være privat, og at det er et viktig skille mellom dem. Personlig erfaringer kan være erfaringer de har gjort seg gjennom oppvekst, skolegang, forskjellige yrker, aktiviteter, daglige gjøremål eller felles

interesser. Noen informanter forteller at de ikke har noe tydelig skille mellom det å være privat og det å være personlig. Samtidig er det flere informanter som sier at de legger vekt på å være personlig for at ungdommene skal ha mulighet for å kjenne seg igjen, og samtidig oppleve at miljøterapeuten er i stand til forstå han eller henne.

Jonas sier han bruker seg selv og sine erfaringer i all interaksjon med ungdommene. Han mener at det er ufarlig å snakke om sitt eget liv, og mener man må kunne reflektere over sitt eget liv for å kunne forstå andre.

«Jeg kan aldri være annet en privat – jeg er meg. Og jeg er personlig. Visst jeg ikke er personlig, så blir ikke andre det mot meg heller.» Jonas

Frode forteller at for han er det unaturlig og ikke å fortelle om mer om seg selv eller familien sin til ungdommer. Han nevner spesielt ungdommer som har vært på institusjonen over lang tid, og relasjonen mellom han og ungdommen er god. Jo lengre han har kjent ungdommen, jo mer naturlig blir det å dele mer om seg selv.

«Det er jo litt sånn der, jo mer man forteller om seg selv, jo mer sårbar vil man på et vis være, selv om relasjonene allikevel gjør at man kommer nærmere ungdommen.» Frode

Marit har valgt å bruke personlige erfaringer fordi hun har gjort seg erfaringer med dette som har vært gode. Når hun har turt å åpne opp, har det ofte ført til en god relasjon.

«Og det er jo den gode relasjonen man ofte er på utkikk etter da.» Marit

Marit forteller om en ungdom som hadde mistet moren sin, og som hadde sluttet å prate med andre mennesker. Marit hadde selv mistet faren sin for ei tid tilbake, og følte at det var aktuelt å dele dette med ungdommen. Dette var privat for Marit, men det gjorde at relasjonen mellom henne og ungdommen mye enklere. Ved å dele personlig følelsesmessige erfaringer med ungdommen, ble det mulig for ungdommen å kunne kjenne seg igjen, og åpne opp for det som ungdommen slet med. Marit fikk tilbakemelding fra ungdommen at det var godt for henne å møte noen som ville dele de samme tankene og følelsene som henne.

«Fordi det er mange tanker man lurer på i en sorgprosess, som man ikke har lyst til å dele men noen eller spørre om fordi man kanskje synes det er dumt. Når man har noe av de samme erfaringene, så er det lettere å gå til den personen å spørre». Marit

Private erfaringer ble beskrevet som detaljer fra sitt eget liv som kun de nærmeste visst om, og som det ikke var naturlig å dele med andre. En informant fortalte at om hun hadde vært deprimert i ungdomsalderen, ville hun aldri ha delt dette med en ungdom. Det var imidlertid ulike grenser for hva som ble betegnet som private erfaringer. Noen informanter mente at å fortelle om sivilstatus som om at man har barn, er gift, hvor man bor og dele ut telefonnummer var private opplysninger som de ikke ønsket å dele med ungdommen.

Samtidig nevner flere informanter at temaet om hvor personlig eller privat miljøterapeutene skal være i relasjoner til ungdommene, ofte har vært oppe til diskusjoner i personalgruppen, der de fleste miljøterapeutene ikke ønsker å være for personlige. Noen informanter mener det å være personlig var mer akseptert tidligere, men at mange av de miljøterapeutene som praktiserte var gått av med pensjon.

Flere informanter mener de kan være følelsesmessig nær ungdommen, og samtidig vise forståelse for hva ungdommen sliter med, uten at ungdommen trenger å vite så mye om dem som person. Informantene forteller at det er aksept i personalgruppen for de betegner som «å by på seg selv», men samtidig sier de at det ikke er aksept med å bli private. Da tar de det opp med miljøterapeuten det gjelder, om at han eller hun må passe på og ikke ha for tett relasjon til ungdommen.

«Men det er klart at vi passer på å ikke få dem veldig inn i armkroken. For det er ofte vi har en mamma eller en pappa, eller en institusjon der ute som...vi skal ikke gå inn og ta over noe der og prøver å passe litt på det». Ida

Ved å være bevisste og ryddige i forhold til hva de deler om seg selv med ungdommen, hindrer de at fokuset blir på dem og ikke ungdommene. Man har kontroll over seg og sitt, og det skal ha en hensikt hvorfor man bruker egne erfaringer. Informantene sier at en for nær relasjon mellom ungdom og miljøterapeut kan oppleves som forpliktende, og engstelsen for og ikke innfri disse kan være et hinder for å involvere seg for mye i ungdommen. Mange

ungdommer har dårlige relasjonserfaringer, fordi ungdommene kan ha opplevd at mennesker som har vært deres nærmeste har vekslet mellom nærhet og avvisning, eller sviktet dem. Har ungdommene dårlige relasjonserfaringer, kan det for dem oppleves vanskelig å ha andre mennesker nært innpå seg.

«Men det øver en bevissthet i forhold til nærhet og avstander, de der faguttrykkene der, og at det skal være buddies og kompis, at det ikke nødvendigvis, altså det...det er jo aldri, er ikke noe bra uansett, at man må være veldig, veldig bevisst da». Ida

Trine sier hun er kritisk til å bruke egne historier ukritisk, og det må være en hensikt hvorfor man bruker egne erfaringer. Trine beskriver seg selv som en person som ikke vil komme for nær ungdommene. Hun vil ikke bli for invaderende overfor ungdommene, og hun vil heller bli invadert av ungdommene.

«Det går jo begge veier, du føler deg invadert av.....føler at du blir spist opp da, det kan jo gå begge veier». Trine

Trine sier det handler om å beskytte seg selv, og det går en grense mellom å være engasjert og å bli invadert. Hun mener det er viktig og ikke å overinvolvere seg i ungdommene, og at det er viktig å avgrense seg. Man kan by på seg selv uten å dele så mye om seg selv. Hun mener at ungdommen ikke skal ha ansvaret med å være bærer av ulike historier om deg som miljøterapeut. Det skal være nyttig og det skal ha en hensikt om hva som er ungdommens beste, ikke hennes beste. Trine sier at det er viktig å kunne ta et skritt tilbake og se hva som skjer, at man må ha distanse for å kunne tåle å være nær.

Ida forteller at ofte blir veldig berørt av ungdommenes historier, men at hun ikke viser dette ved å gråte overfor ungdommen.

«Tårer i øynene av en ungdoms historie, den sitter også utrolig langt inne, utrolig langt inne. Det handler ikke om at jeg ikke blir berørt, jeg blir veldig berørt, men at jeg skal vise at jeg gråter med ungdommen? Ooooff...» Ida

Ida sier at man ikke viser mer empati i å gråte sammen med ungdommen, enn det og bare være sammen med ungdommen, lytte og romme og tåle det som blir sagt. Hun sier at gråter man av vonde historier som ungdommene forteller, da må man gå en runde med seg selv.

Hvis hun hadde sittet hos en terapeut som hadde begynt å gråte, så hadde hun ikke tatt terapeuten alvorlig.

«Det er kvasi empatisk, sånn liksom sympati». Ida

Marit sier det ligger utfordringer å by på seg selv i forhold til ungdommer som har vært innlagt over lang tid. Hun forteller at man nesten blir for godt kjent, og miljøterapeuten og ungdommen blir som kamerater til slutt. Det blir vanskelig å være profesjonell, og det blir vanskelig å ha målrettet arbeid og målrettet miljøterapi. Man har jobbet med ungdommen over lang tid, uten å se spesielle endringer hos ungdommen som er positiv. Interessen for ungdommen blir mindre, og motivasjonen og gløden for å arbeide miljøterapeutisk blir borte.

«Det er ikke så virkningsfullt eller hva jeg skal si, da blir man som en kamerat til slutt».

Marit

Trygghet og mot

Denne underkategorien handler om at miljøterapeuten trenger å være trygg i seg selv som både menneske og miljøterapeut i arbeidet med å bygge allianse til ungdommen.

Flere informanter hevder at en forutsetning for «å by på seg selv» er å ha mot – være trygg på seg selv. Å by på seg selv blir videre beskrevet av flere informanter som en døråpner, og er med å skape en god relasjon til ungdommene. Ved å dele av seg selv, kan det være med på ufarliggjøre og normalisere kriser eller andre problemer som ungdommer sliter med.

Flere av informantene vektlegger tryggheten de selv har opplevd i oppveksten som betydningsfull. Det å ha hatt trygge og stabile voksenpersoner rundt seg har gjort dem trygge som mennesker. Dette er noe som informantene mener er viktig å tilbakeføre til ungdommene som de møter gjennom jobben. Informantene sier de skal representere det ungdommen trenger i forhold til å ha trygge, tydelige og stødige voksne rundt seg. De mener at på den måten kan de være med på å tilbakeføre gode opplevelse til ungdommen, som igjen kan gi ungdommen gode relasjonserfaringer som de kan ta med seg videre i livet.

«Jeg tenker at det er greit å ha en helt A4 oppvekst, det er ikke noe negativt det tenker jeg. Så jeg tror nødvendigvis ikke at det er sånn at man blir en bedre terapeut av å ha hatt en traumatisk oppvekst, eller at man har gått på noen smeller da. Jeg tror ikke at det er sånn». Stig

Marit sier at ungdommene er avhengig av å ha forbilder, noen å se opp til, noen som kan veilede dem i en vanskelig fase. Ungdommene er i en krisesituasjon hvor hun er opptatt av å gi dem trygghet. Men hun sier at det har vært en prosess å komme dit hun er i dag.

«For man må bli trygg på seg selv for å komme dit». Marit

Ida beskriver situasjoner der en ungdom kan ha vært på rommet sitt og ikke pratet på lenge. Da har hun noen ganger gitt opp, og kjent seg helt tom. Ida beskriver taus avvisning fra ungdommen som et effektivt virkemiddel for å hindre miljøterapeuten i å bygge en relasjon til ham eller henne. Om hun ikke selv har en god dag med overskudd og følelse av trygghet, kan det være enklest å trekke seg unna. Ida sier at hun i etterkant har tenkt at om hun hadde bydd mer på seg selv, og vært litt mer frampå, kanskje det hadde endret situasjonen. Ida forteller at hun i slike situasjoner spør seg hvor ærlig hun våger å være overfor ungdommen ved å si til ungdommen at hun kjenner at hun kommer til kort, at hun er usikker på hva hun skal si, eller kjenner seg direkte dum.

«...at det krever mot til å være ærlig og by på seg selv, og vise sin egen sårbarhet som menneske». Ida

Informantene legger vekt på at selv om man gjerne kan bruke egne erfaringer for å forstå, må man være forsiktig med å blande sammen opplevelser og tro at ungdommen opplever det på samme måte som de selv har gjort eller gjør. Flere informanter mener at man ikke nødvendigvis blir en bedre terapeut ved og selv å ha hatt en dårlig eller traumatisk oppvekst, eller har «gått på noen smeller» som noen uttrykker det.

«Og da kan man bomme litt ved å sitte med sine egne ting, i stedet for ungdommen sine ting». Stig

Flere informanter har dårlige erfaringer i forhold til ungdom som de har trodd de har hatt en god og spesiell relasjon til. Dette har gått ut på at miljøterapeuten har valgt å dele noe som for

miljøterapeuten er personlig med en ungdom, så har de følt at ungdommen har misbrukt deres åpenhet ved å bruke det mot miljøterapeuten. Informantene beskriver at slike relasjoner kanskje ikke er så sterke som de selv har trodd. Dette har gjort at de holder en viss distanse, og unngår at relasjonen blir for nær. I en slik type jobb kan man lett bli smigret fordi man får mange positive tilbakemeldinger fra ungdommene, og på den måten tro at med enkelte ungdommer kan man gjøre en bedre jobb enn sine kollegaer.

«Jeg går ikke rundt her og tror jeg er en verdensmester som kan fikse alt. Nei, jeg vet at det ikke er sånn. Jeg har fått såpass mange på tryne. Nei, man lærer seg selv å kjenne litt underveis». Stig

Gjenkjennelse

Denne underkategorien handler om å skape relasjon basert på å kunne kjenne seg igjen i ungdommenes opplevelser.

Flere informanter forteller at de ofte kan kjenne seg igjen og trekke paralleller til sine egne opplevelser og erfaringer da de selv var i samme alder som ungdommene. Informantene beskriver at de kan kjenne seg igjen i konflikter som ungdommene kan være i både med jevnaldrende og foreldre. De kan kjenne igjen følelsene som ungdommer forteller om, og kan derfor forstå hvorfor ungdommene reagerer på ulike måter som for eksempel å bli fortvilet, sint eller forbannet.

Bjørn tok valget med å jobbe med barn og ungdom som har vanskeligheter på bakgrunn av sin egen utfordrende livshistorie. Han har hatt barne- og ungdomsarbeid som interessefelt siden han selv var ungdom. Bjørn sier at på bakgrunn av sin egen oppvekst som har vært utfordrende med dårlige sosiale kår og historie kan knytte sine egne erfaringer mot mange av ungdommenes oppvekst og historie. Han sier han blir mer erfaringsnær ved å kunne kjenne seg igjen, og han mener at dette gir han noen fortrinn som han bruker i jobben og som har vært nyttig for han, spesielt i forhold til relasjonsbygging.

«Jeg er veldig fasinert av historier. Det er kanskje fordi jeg har bakgrunn selv og kan knytte mine erfaringer opp i mot å forstå på en annen måte, at man blir erfaringsnær. Og det er fint å kunne bruke det. Man kommer mye nærmere». Bjørn

Bjørn beskriver at erfaringene han har med seg fra før han begynte å jobbe i barnevernet og nå i psykiatrien, har gitt han en god evne til å møte ungdommen der de er, og kan forstå barn og ungdom på en litt annen måte enn kanskje mange andre gjøre. Bjørn forteller at han mange ganger kan kjenne seg personlig igjen i hva ungdommene og familiene forteller, og ut fra det kan stille spørsmål, utfordre, og kunne forstå ungdommene. Bjørn gir uttrykk for at erfaringsbasert kunnskap er betydningsfullt, og at man må tørre å bruke det. Bjørn sier at for han er et av paradoksene i hjelpeapparatet at visst man ikke har erfaring med det vanskelig og utfordrende i livet i det hele tatt, kan det være vanskelig å forstå andre, og man kan jobbe med ulike utfordringer over lang tid uten at man sener hva utfordringene går ut på.

«Det handler om å kunne kjenne seg igjen, noe som kan gjøre det lettere å få til en relasjon, få til en dialog. Det hjelper ikke hvor mye teori man har lest, om man ikke har noe erfaring å knytte det til». Bjørn

Frode forteller at han er oppvokst på et flerkulturelt sted som han beskriver det tidvis var tøft å vokse opp på. Han havnet ofte i uheldige situasjoner som kunne ende med slåsskamper. Men samtidig sier han at han på grunn av de ulike situasjonene har vært i, kan vise forståelse, skjønne og kjenne seg igjen på måten mange av ungdommene kan agere på.

«Jeg tenker sånn at for å skape relasjoner med barn og unge, er jeg i hvert fall veldig opptatt av og by på meg selv og fortelle at jeg har vært, og har opplevd slåsskamper og vært borti både det ene og det andre...» Frode

Humor

Denne underkategorien viser at humor beskrives som viktig for å bygge allianse med ungdommene i det miljøterapeutiske arbeidet.

Flere informantene sier de bruker humor som en inngangsport for å komme i relasjon til ungdom, samtidig som humor blir brukt som en slags «lynaveleder» i forhold til det de

beskriver som belastningene som ligger i å motta ungdommenes problematikk. Informantene beskriver seg selv som blide og fornøyde med godt humør. De understreker at selv om de jobber med ungdommer som sliter med ulike typer problematikk, er det viktig at ikke alt blir for alvorlig. Det oppleves om betydningsfullt for dem å ha en lett, humoristisk omgangsform med spøk, fleip og latter sammen med ungdommene.

«Min personlige erfaring er jo at humor og sånn er både forløsende og kontaktskapende. Det bruker jeg mye, og sånn sett så kan jeg tulle litt og være sånn, tullete, jeg kan si rare ting eller snuble litt på ord, noen ganger bevisst og sånn at jeg prøver de litt og sånn. Og det ser jeg også... at det åpner opp». Ida

«Også tror jeg at jeg er ganske flink til å le av meg selv, og det...da blir man ikke så farlig heller. Så da er det vel kanskje sånn i forhold til å være personlig da, at det er... det med å tenke at humor er viktig». Stig

Samtidig beskrives bruk av humor som en balansegang: at det er ikke alt som det kan fleipes og tulle med, fordi ungdommene kan oppleve at det de sliter med ikke blir tatt på alvor. En informant forteller at han har vært uheldig i en del situasjoner hvor han er blitt sett på den som alltid tøyser og tuller vekk det ungdommene forteller.

«...og kanskje er jeg personlig for flink til å velge den fleipete tonen...det er ikke alltid det passer med en morsom kommentar her og der.» Frode

Felles interesser

Denne underkategorien viser at å finne felles interesser kan være en viktig måte å bruke egne erfaringer på for å komme i relasjon til ungdom.

Noen informanter bruker sine egne interesser for eksempel i forhold til friluftsliv og fysisk aktivitet. Ved å dele felles interesser hevder flere informanter at de var mer personlig i forhold til å bygge relasjoner til ungdommene, uten at de beskrev nærmere hva de la i å være personlig i det.

Flere informanter oppfatter det som positivt å dele opplevelser som de selv hadde fått som barn og ungdom gjennom gode opplevelser av fellesskap. Dette gjaldt alt fra fotball, friluftsliv, fisking og turer i skog og mark. Det var variasjon i arbeidet, muligheter til frisk luft og kreative aktiviteter. Å planlegge å dra på tur sammen med alt det praktiske det innebar, alt fra pakking av utstyr der både ungdom og personale deltok sammen, til å komme fram til målet og sette opp telt og tenne bål, ble trukket fram som noe av det mest positive med å være miljøterapeut. Informantene beskrev det som en god innfallsvinkel til å få til en god relasjon på, «ser» ungdommen, og samtidig kunne det bidra til å utvikle egenskaper og ressurser hos ungdommen, og få de til å mestre og å finne noe godt og bra ved seg selv. Ved å sitte sammen rundt bålet om kvelden, side om side, kunne de gode samtalene finne sted.

«Med skogen som nærmeste nabo, har man alle muligheter til å reise på telttur, som ungdommene opplever som lystbetont. Det er en måte og by på seg selv det også, vise at det her liker jeg, og det gjorde jeg mye da jeg var barn». Frode

Bjørn hadde idrett og fotball som interesse. Han hadde tidligere jobbet med barn og ungdom innenfor fotball og friidrett. For han er fysisk aktivitet og utvikling av vitalitet noe som er viktig for alle mennesker. Dette er noe som han liker veldig godt å holde på med, og han har bidratt mye på dette området på sin arbeidsplass.

«Det jeg får brukt meg selv aller mest på, er at jeg har holdt på med idrett selv, og har sett at idrett og fysisk aktivitet er noe de aller fleste barn og unge liker å holde på med». Bjørn

Andre informanter hadde musikk som interesse, og brukte det i det miljøterapeutiske arbeidet. Ungdommene kunne få i oppgave å finne en sang som de skulle spille på morgenen i fellesstua dagen etter, for så og øve til den. Det ble eksemplifisert ved at sang og musikk kunne brukes for å skape samhørighet og fellesskap mellom ungdommene og personalet på en hyggelig måte. I stede for at ungdommene brukte tiden sin på å være sure og grinete og skape dårlig stemning.

«Det er jo flere som spiller musikk her. At man tar seg tid til det. Hente gitaren, sette seg ned, spillet litt. Det blir litt hjemmekoselig». Arne

Engasjement

Denne underkategorien viser at når miljøterapeuter er engasjerte, er det en måte å bruke personlige erfaringer på, og strekke seg med den tro på og erfaring om at dette gjør en forskjell.

Flere informantene beskriver at når de er engasjert, opplever de at de blir mer personlig overfor ungdommen. Dette gjelder spesielt i saker som treffer deres interessefelt.

Informantene sier at når de er engasjerte signaliserer de til ungdommen at om noe røyner på, så vil de stille opp. Det betyr at selv om det vil koste litt, strekker miljøterapeuten seg litt ekstra, fordi de tror på arbeidet de holder på med. De signalene som de sender ut til ungdommen, at de er engasjerte, viser at de liker seg sammen med ungdommene og at de bryr seg.

De beskriver at et engasjement har noe smittende ved seg både overfor ungdommene og medarbeiderne. Det beskriver at det er med på å bidra til utvikling og vekst, ikke bare for den enkelte miljøterapeut, men også for institusjonen som helhet. Flere informanter sier at engasjementet er selv drivkraften i jobben. Ved sitt engasjement viser de ungdommen at tross for at forandringer kan ta tid, så er det mulig.

Stig forteller at han tror han gjør en bedre jobb når han blir engasjert, og strekker seg mye mer for den aktuelle ungdommen.

«Men det er jo en deilig følelse å være engasjert, så jeg søker jo den, det er jo det som gjør at man gidder å komme på jobb». Stig

Arne forteller at han ikke vet hvordan det er og *ikke* å være personlig engasjert. Men han er samtidig bevisst på at det gjelder å balansere engasjementet slik at han ikke tenker på jobben hjemme.

«Det er drivkraften til at jeg orker å jobbe innenfor dette systemet. Ellers hadde jeg rett og slett ikke giddet, og ikke gjort en god nok jobb. Man er nødt til å pushe på, ha den lille ekstra piffen for å komme igjennom». Arne

«Jeg tror det er alfa og omega. Kjenne at du er genuint interessert i dem.....». Jonas

«at du har idealismen i deg, at du har et inderlig ønske om å jobbe med barn og unge, at det gir deg noe spesielt. Og det merker disse ungdommene». Bjørn

Å være engasjert er ikke noe som oppstår og varer av seg selv, og det kan være perioder hvor det ikke er enkelt holde engasjementet oppe. Mette sier at hun var mer personlig og engasjert før, og undrer seg over om det kan ha noe med at det miljøterapeutiske arbeidet er for detaljstyrt. Behandlingsplanene til ungdommen er som en skoleplan som skal følges over hva de skal si til hver enkelt ungdom som for eksempel når ungdommen er lei seg. Dette er noe hun har reagert på mange ganger før, og muligheten til å tenke selv eller ta egne avgjørelser er blitt fraværende. Hun sier hun føler seg som en gammel miljøterapeut som har mistet engasjementet. På grunn av denne måten å jobbe med ungdommer sier hun at hun er usikker på om ungdommene føler de får så mye varme når de er innlagt på avdelingen.

«Men jeg tror mange føler de får hjelp...men om de føler de får mye varme...jeg vet jo ikke hva de føler da...så mye varme...så tenker vi at de ikke skal ha så mye av det i psykiatrien da, men...ja...» Mette

Ellen forteller at visst hun blir for engasjert i en ungdom, har hun opplevd at det har blitt stilt spørsmål ved hennes engasjement. Hun mener at kulturen er slik at man ikke skal blir for følelsesmessig engasjert.

«Det kan virke som noen overstyrer hva som er greit og ikke greit å si...og det gjenspeiler hvordan jeg møter ungdommen». Ellen

Dette kapittelet beskriver studiens funn, og danner samtidig grunnlag for en diskusjon av disse ut fra oppgavens teorikapittel og egne refleksjoner. Diskusjonen presenteres i neste kapittel.

6 DISKUSJON AV STUDIENS FUNN

I dette kapittelet vil jeg ytterligere belyse studiens problemstilling: «Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?», ved å diskutere studiens funn opp i mot teori og tidligere forskning.

6.1 Den gode relasjonen – betydningen av egne erfaringer

Studiens funn viser at informantene ser på personlige erfaringer fra deres egen oppvekst og ungdomstid som viktig og betydningsfullt for å kunne forstå ungdommene som er innlagt i psykiatrisk institusjon. Imidlertid viser funnene at det er variasjoner av, og i hvor stor grad informantene bruker sine personlige erfaringer i møtet med disse ungdommene. Det synes som noen informanter skiller mellom private og personlige erfaringer, mens andre ikke beskriver et tydelig skille mellom disse. Funnene viser at noen informanter mer aktivt reflekterer rundt og deler erfaringer fra sitt eget liv med ungdommene, mens andre informanter bruker mer generelle erfaringer fra hverdagslige aktiviteter i møtet med ungdommene.

Studien viser videre at informantene er opptatt av å komme i relasjon til ungdommene, og beskriver en god relasjon til ungdommen som selve basisen for å komme i posisjon til å kunne hjelpe og behandle dem. Dette synes sammenfallende med studiene til Shirk (2002), Wampold (2001), Borg og Topor (2011) og Vatne (2003) som vektlegger helsearbeiderens evne til å skape en god relasjon til pasienten. Relasjonens sentrale rolle støttes også av studien til Røssberg (2005) som viser at relasjon mellom pasient og miljøpersonale er viktig i miljøterapi.

Personlig erfaring beskrives som en samlet erfaring som har utgangspunkt fra ens eget private liv. Det handler om verdier, holdninger, tenkesett og væremåter som en person har tilegnet seg gjennom oppvekst og i møte med andre, og som har formet/bidratt til at en person er blitt som han eller hun er blitt (Skau 2011). Vår personlige kunnskap utvikles gjennom de erfaringene man gjør, samt vår subjektive fortolkning og bearbeiding av disse (Skau 2011). Funnene i studien viser at informantene bruker personlige erfaringer på flere måter for å skape en i relasjon til ungdommene. At informantene er opptatt av å bygge gode relasjoner med

ungdommene, kan forstås ut fra Bøe og Thomassens (2009) vektlegging av at en relasjon mellom to personer dreier seg om en dypere kontakt hvor det har utviklet seg kvaliteter, bånd og gjensidig opplevelse av å bety noe for hverandre. Å belyse relasjonen kan videre forstås som at man ser hverandres verdi (Bøe og Thomassen 2009). En tolkning knyttet til miljøterapi er at det først og fremst er miljøterapeutene som skal se ungdommenes verdi, og ikke omvendt. Informantene i denne studien beskrev nettopp at relasjonen de var opptatt av å bygge, var noe de hadde ansvar for.

Andersen (1997) hevdet at flere fagfolk i psykiatri er opptatt av at en terapeutisk relasjon skal være noe annet enn en vanlig, likeverdig relasjon. Det kan dermed forstås som om det mangler gjensidighet i den terapeutiske relasjonen. Pasienten skal være synlig, mens terapeuten skal være tilbaketrukket og nøytral og det ligger en sterk føring i mange behandlarmiljøer om at man ikke skal knytte seg for hardt til klientene (Andersen 1997). Ut fra egen erfaring kan imidlertid en slik holdning bidra til at man holder klientene på en armlengdes avstand. Ved at informantene deler egne erfaringer med ungdommene, viser de implisitt at ungdommene har verdi: de er noe man ønsker å formidle noe personlig om seg selv til, noe en vanligvis ikke gjør til hvem som helst. Slik sett kan det å vise at en ser ungdommens verdi ved å dele personlige erfaringer, kunne bidra til å bygge en relasjon.

En annen side av betydning for å bygge en relasjon, er hjelperens evne til å skape trygghet, være lyttende, anerkjennende, engasjert og empatisk (Vatne 2006). Buber beskriver relasjon hvor to subjekter står overfor hverandre som et Jeg og et Du (Buber 2003). Buber (2003) skriver at Jeg – Du - relasjonen representerer et ekte møte og en dialog som kun kan oppstå når mennesket går i dette møtet med hele sitt vesen. Dette ser ut til å være i tråd med studiens funn, hvor informantene peker på betydningen av og «by på seg selv», hvor «seg selv» kan forstås som forutsetningen for et slikt «ekte møte».

Å bygge allianse

For å bygge allianse med ungdommer i psykiatriske institusjoner, viser studiens funn at det fordrer at informantene klarer å skape trygghet hos ungdommen slik at de kan våge å gå inn i en relasjon som kan utvikle seg til en allianse. Ut fra egne erfaringer kan mange av

ungdommene som miljøterapeutene møter være skeptiske, og bruke lang tid på å etablere gode relasjoner, eller kanskje aldri våge. En allianse kan forstås å forutsette en gjensidig relasjon hvor miljøterapeuten evner å se på ungdommen som noe mer enn bare en pasient.

Ungdommen trenger terapeuter som kan gi beskrivelser som kan være gjenkjennende fra egne erfaringer og oppvekst (Haavind og Øvreeide 2007). Wampold (2001) understreker viktigheten med alliansebygging i en terapeut – pasient – relasjon. Wampold skriver at en terapeutisk relasjon utvikles gjennom et tosidig samspill hvor den intersubjektive prosessen understrekes som utviklingsfremmende (Wampold 2001). Informantene utdyper ikke hva de legger i begrepet allianse, men det er nærliggende å knytte det til Wampolds (2001) beskrivelse av allianse som blant annet refererer til kvalitet og styrke i samarbeidsforholdet mellom terapeut og klient. Edward S. Bordins (i Haavind og Øvreeide 2007) beskrivelse av allianse tar for seg blant annet det emosjonelle båndet som oppstår mellom terapeut og klient. Dette går ut på at alliansen oppstår når terapeut og klient deler aktiviteter, de liker hverandre, de har tillit til hverandre, de stoler på hverandre, de har respekt for hverandre og de har en felles forståelse og enighet om terapiens mål

Funnene viser at informantene er opptatt å møte ungdommene med respekt, særlig med tanke på at ungdommene har levd eller lever et liv som er annerledes enn deres liv. Respekt kan forstås som «å se om igjen» eller «å se en gang til» og beskriver en holdning overfor andre mennesker som viser at man anerkjenner at den andre er verdig som en likemann. Når man viser respekt, møter man et annet menneske med samme aktelse som man selv ønsker å bli møtt med (Samoilow 2007).

Et eksempel på å vise respekt knyttet til miljøterapi til ungdom, kan være at miljøterapeuten inviterer ungdommen til å bidra til agendaen for egen behandling. Ved at miljøterapeuten og ungdommen sammen skaper en felles forståelse, kan det bidra til at ungdommen føler seg sett og åpner opp for å knytte seg til miljøterapeuten. De utfordringer som miljøterapeuter kan møte i alliansebygging med ungdom kan være ungdommens forventinger, manglende motivasjon eller motvilje mot behandling (Bengston 2007 i Haavind og Øvreeide 2007). Dette kan resultere i at miljøterapeuten kan komme til å innta en ekspertrolle for så å komme med sine egne løsningsforslag (Samoilow 2007). En tolkning av studiens funn knyttet til allianse,

er at informantene var opptatt av at det å formidle respekt for ungdommenes egenverdi kunne forhindre en slik «ekspertrolle».

Privat og personlig

I denne underkategorien virker som om informantene ikke har helt klare skiller mellom «privat» og «personlig». Det er noe jeg vil forsøke å belyse nærmere ved å se hva faglitteraturen beskriver om dette. Til tross for at dette skillet er noe utydelig, viser studiens funn at informantene er opptatte med å skille mellom å være personlig og privat i møtet med ungdommene. Funnene viser også at grensene mellom hva som oppfattes som privat og hva som oppfattes som personlig varierer fra person til person. Flere informanter mente at å være personlig ikke var det samme som å være privat, og at det er viktig å skille mellom dem, mens andre informanter ikke hadde et tydelig skille mellom disse to. Samtidig viser funnene at flere informanter vektlegger å være personlig i møtet med ungdom fordi ungdommene skal ha mulighet til å kjenne seg igjen, noe som kunne gi grunnlag for å bearbeide sine egne opplevelser ved at man opplever at andre kan forstå hva det dreier seg om. Personlige erfaringer kan være erfaringer fra oppvekst, skole, aktiviteter, daglige gjøremål eller felles interesser. Mens for noen informanter er det privat å fortelle om sivilstatus, at de har barn, hvor man bor og å dele ut telefonnummer.

Funnene viser at flere informanter er kritiske til å bruke personlige erfaringer og de er bevisste om hva de formidler om seg selv. De mener at det er mulig å være følelsesmessig nær ungdommen, uten at ungdommen trenger å vite noe om dem som privatpersoner. Funnene viser at det er viktig for informantene å ha kontroll over seg selv og sin historie, og de la vekt på at det måtte ha en hensikt dersom de skulle bruke egne personlige erfaringer i samtaler med ungdommen. For dem var det viktig å bevare det de definerte som sin egen privatsone for seg selv, blant annet for ikke å bli invaderende overfor ungdommen. De var opptatt av at dette gikk begge veier, og ønsket heller ikke å la ungdommen invadere dem. Dette viser at det er en fin linje mellom det Buber (2003) kaller et «ekte møte» hvor man byr på seg selv, og det å invadere hverandre. Det peker også i retning av et behov for å holde dette temaet opp i fagdiskusjoner i praksis, samt noe det kan være interessant å studere nærmere.

Det å føle seg invadert kan være ubehagelig og uhensiktsmessig i behandlingen både for miljøterapeutene og ungdommene. Det kan være for eksempel at ungdommene trækker over miljøterapeutenes grenser ved å bli fysisk nærgående, eller at de ber om informasjon om miljøterapeutenes privatliv som vedkommende verken ønsker eller finner naturlig å dele med andre enn sine nærmeste. Ut fra egen erfaring har jeg sett at miljøterapeutenes forhold til ungdommen også kan avgjøre hvilken nærhet som er naturlig. Ungdommene kan dessuten også ha ulike grenser med hensyn til hva de opplever som invaderende nærhet.

Samtidig viser Hornemanns (1996) studie at miljøarbeideren har en rolle overfor ungdom som er viktig, og at den betydningsfulle miljøarbeideren er den som står tydelig fram gjennom for eksempel å gi utfordringer. Kunnskap og bevissthet om dette kan bety at miljøterapeuten letter kan tydeliggjøre rammene for egen relasjon i forhold til ungdommene. Dette innebærer at miljøterapeuten kan si noe om hvilken hjelp han eller hun kan gi og hva relasjonen til ungdommen bør innebære, for eksempel når det gjelder samarbeid, hyppighet, intensitet og gjensidighet. En tolkning er at Hornemann (1996) mener dette vil kunne imøtekomme og eventuelt begrense forventningene ungdommene måtte ha til miljøarbeideren. Dette forutsetter imidlertid at ungdommen har fått sagt noe om hvilke forventninger han eller hun har til miljøterapeuten. Hornemann (1996) påpeker at tydeliggjøring og avgrensning for eksempel kan være med på å unngå at ungdommene opplever å bli sviktet, eller ikke å bli møtt av miljøterapeuten.

Funnene i studien viser at informantene beskriver at en for nær relasjon mellom ungdom og miljøterapeut kan oppleves som forpliktende. Funnene viser at informantene uttrykker bekymring og engstelse for ikke klare å innfri forpliktelsene, og at dette er noe som kan være et hinder for å involvere seg for mye i ungdommen. Samtidig opplever flere informanter seg sårbare ved å dele for mye om seg selv, og har derfor behov for å beskytte seg selv.

Studien til Hornemann (1996) viser ungdommenes høye forventninger til miljøarbeiderne, som blant annet gikk ut på at miljøarbeiderne burde stille opp betingelsesløst, være konfronterende, ikke å la seg avvise av ungdommene uansett hva ungdommene gjorde, samt vise omsorg og medmenneskelighet.

Samtidig viser funnene at flere informanter opplever utfordringer i å by på seg selv, spesielt i forhold ungdommer som har vært innlagt over lang tid. Funnene viser at informantene opplever at forholdene mellom dem og ungdommene kan få preg av kameratforhold, og dermed blir innholdet i det miljøterapeutiske arbeidet ikke lengre så tydelig. På den annen side viser Hornemanns studie (1996) at ungdommene mente at hjelperne burde tørre å bruke seg selv, og være nær den de skulle jobbe med. Det tyder på at det kan være en utfordring for miljøterapeuter å finne en god balanse mellom noe som ligner et kameratskap og det å være terapeut, samtidig som en våger å bruke egne erfaringer.

Hvis man da skal unngå temaer som omhandler ulike sider ved livet i samtaler med ungdommer, kan det i verste fall føre til at relasjonen kan bli upersonlig og fremmedgjørende. Studien til Edvardsen (1998) viser at delaktighet til «den reelle verden» oppleves som medmenneskelig av ungdommene. Det å snakke sammen og å være sammen, kan være med på gjøre at ungdommene ikke føler at de blir sett ned på.

Å være privat er en grense som man setter opp i forhold til hva man vil dele med andre. Det vil si det man i bevissthet og med viten og vilje ikke ønsker å dele med andre i profesjonell sammenheng (Askland 2006). Samtidig kan det være situasjoner der en velger å åpne deler av dette området også for den enkelte som en møter i profesjonell sammenheng. Men vanligvis vil dette være et område som en holder for seg selv eller deler med kun de aller nærmeste (Askland 2006). Studiens funn viser at flere informanter har valgt å dele erfaringer, til tross for at de selv beskriver dem som private. Dette begrunner de med at ved å dele følelsesmessige opplevelser med ungdommen, har bidratt til å få en god relasjon.

Dette private rommet kan være viktig, ikke minst for å beskytte seg selv og forebygge utbrenthet og utslitthet (Askland 2006). Funn i studien viser imidlertid at informantene ikke tok opp temaene utbrenthet og utslitthet. Utslitthet og utbrenthet kan komme av belastninger både i forhold på arbeidsplassen og i selve forholdet til klientene (Bang 2012). Det kan være krevende i relasjoner med ungdommer som har stort omsorgsbehov og er sårbare for avvissende, fiendtlig og ukritisk atferd, og i arbeidet som miljøterapeut kan man anta at utslitthet og utbrent er noe som absolutt kan være tilstede.

Personlig kompetanse er viktig i alt samspill, og særlig i yrker der møtet med andre står sentralt. Vi tilegner oss slik kompetanse i skjæringspunktet mellom fag og person, og vi gjør det gjennom å utfordre våre egne verdier, holdninger, tankesett og væremåter (Skau 2011). Det handler om hvem vi lar andre få være i møtet med oss, og hva vi har å gi på et mellommenneskelig plan (Skau 2011). Ut fra funnene er det tydelig at informantene er opptatt av dette skillet, og til en viss grad utdyper dette, men uten at de tydeliggjør grenseovergangene. Dette er noe jeg ikke finner tydelige beskrivelser av i litteraturen. Det jeg imidlertid finner, er at det er individuelle forskjeller som virker å ha sammenheng med egen bearbeiding. Dette betyr videre at skillet mellom privat og personlig er noe som bør undersøkes i nye studier, og ikke minst bruke tid på å diskutere i praksis. Spesielt siden informantene tydelig viser at dette er viktig, men ikke har entydige svar. Dette er et viktig funn som viser at det er et område informantene kanskje tror er tydelig, men som faktisk ikke er det. Dette er viktig spesielt fordi det kommer frem i studiens funn at dette er essensielt for å bygge en god relasjon som igjen er grunnleggende for miljøterapi.

Trygghet og mot

Det kommer fram i denne studien at det å by på seg selv, å dele personlige erfaringer med ungdommen, kan gjøre det lettere for ungdommen å åpne opp og dele sine personlige erfaringer med dem. Dette har betydning blant annet fordi mange av ungdommene i psykiatriske institusjoner kan ha dårlige erfaringer med utrygge og utydelige voksne. Funnene viser derfor at informantene vektlegger at det å vise ungdommene at det finnes trygge voksne, kan bidra til nye, gode relasjonserfaringer. Samtidig viser funnene at miljøterapeuter bør ha trygghet og mot for å kunne etablere terapeutiske relasjoner. Dette kan forstås i lys av Andersen (1997) som hevdet at miljøterapeutiske relasjonen bør ha kvaliteter som er forskjellige fra andre relasjoner, fordi den miljøterapeutiske relasjonen etableres i en annen kontekst og har et annet tidsperspektiv. Miljøterapi har dagliglivet som sin arena, og de kontakter som knyttes, bør kunne gi erfaringer som er overførbare til livet utenfor (Andersen 1997). Dette synes å henge sammen med at miljøterapeuter bør være trygge nok til å overføre sine «vanlige» relasjonserfaringer til en miljøterapeutisk kontekst, noe som kan kreve mot og initiativ.

Til utvikling av en relasjon hører også ivaretagelse og omsorg som en del av den tryggheten en ønsker å skape hos ungdommen. Omsorg dreier seg om å bry seg om personen, skape trygghet gjennom forutsigbarhet og utvikle et tillitsfullt samarbeidsforhold (Hummelvoll 2012). Miljøterapeuten har mange likehetstrekk med foreldrerollen (Larsen 2004). Den tryggheten som informantene selv hadde opplevd i oppveksten og livet, synes å ha gitt dem en personlig erfaring som de var opptatt av å videreføre til ungdommene. Å gi omsorg i form av tilstedeværelse, vise støtte, bry seg og skape trygghet blir sett på som en viktig del av det å være miljøterapeut (Tjersland, Engen og Jansen 2010).

Gjenkjennelse

Underkategorien «Gjenkjennelse» dreier seg om å kunne forstå ungdommene, kan være forbundet med en viss gjenkjennelse, men uten at miljøterapeutene nødvendigvis må identifisere seg direkte og konkret med det vedkommende sliter med. Det å kunne kjenne seg igjen i ungdommenes opplevelser blir beskrevet av informantene som betydningsfullt, og noe som gjør det mulig å kunne sette seg inn og forstå ungdommens subjektive opplevelsesverden. Dette sammenfaller med en studie (Møller 2008) som viser at personlige livserfaringer blir ansett som betydningsfulle for faglige utvikling. Dette gjelder både gode og vonde opplevelser. Blant annet beskriver denne studien at miljøterapeutene ser sine personlige livserfaringer som noe som har bidratt til å gi dem klokskap, større toleranse og en aksepterende væremåte i møte klienter (Møller 2008).

Informantenes beskrivelser av gjenkjennelse synes å ha likhetstrekk med beskrivelser av empati.

Å vise empati betyr innlevelse og innfølelse som vil si at en lever seg inn i den andres indre subjektive opplevelse (Holm 2005). Å sette seg inn i en annen persons følelser, opplevelser og behov betyr at en evner til å se den andre som forskjellig fra en selv. Det vil si en må kunne skille mellom sine følelser og opplevelser av den andres situasjon, og den andres følelser og opplevelser fra *sin* egen situasjon (Kinge 2006).

Gjenkjennelse kan ha særlig betydning for mange av ungdommene som miljøterapeuter møter, fordi de kan ha fått et slags «avviks – stempel» fra omgivelsene (Tjersland, Engen og

Jansen 2010). En tolkning er at når miljøterapeutene forteller om lignende erfaringer, viser de samtidig at lignende erfaringer ikke har med avvik å gjøre, men er noe felles menneskelig. Denne studiens funn viser nettopp at miljøterapeutene kan kjenne seg igjen i ungdommens situasjon, noe de hevder hjelper dem å forstå hva den enkelte ungdom sliter med. Løvlie Schibbye (2009) anvender begrepet «terapeutisk forståelse» som betegnelse på en indre forståelse. Det vil si at terapeuten har kontakt med tilsvarende følelser i seg selv. Dette kan dermed bidra til at ungdommene i større grad kan forstå sine erfaringer som noe som er gjenkjennbart for andre, noe det er lov å dele, og dermed integrere sine egne erfaringer som ikke nødvendigvis oppleves destruktiv.

Å bli møtt med gjenkjennelse eller empati kan gi ungdommene følelsen av å bli forstått. Dette kan forstås å være med på å øke ungdommens trygghetsfølelse, noe som igjen kan gjøre det lettere å snakke om det som er vanskelig og konfliktfylt, samtidig er det i følge Kinge (2006) en fare for manglende distanse og grensene mellom egne og andres opplevelser, og man kan ha lett for å «bli revet med» av egne følelser. Empati kan i så fall lett bli erstattet med en sammensmeltning og ha preg av sympati i stedet for empati. I denne studiens perspektiv kan det innebære at miljøterapeuten overidentifiserer seg med ungdommen. Det vil si at han eller hun kan komme til å plassere egne følelser og reaksjoner i ungdommen. Når egne erfaringer gjøres til det primære referansepunktet for å forstå ungdommen, kan man lett miste ungdommens perspektiv (Kinge 2006). En tolkning er dermed at gjenkjennelse basert på egne erfaringer hos miljøterapeuter må ha preg av intellektuelle og kognitiv avstand til det følelsesmessige innholdet, noe jeg videre forstår som en utdypning av forskjellen på å være privat eller personlig som er beskrevet tidligere.

Felles interesser og humor

I følge studiens informanter bruker de som miljøterapeuter friluftsliv eller andre uteaktiviteter som en viktig tilnærming for å bli kjent med ungdommene som er innlagt til behandling. Det å dra på tur og gjøre noe sammen utenfor avdelingen ble beskrevet som en måte å bryte den daglige strukturen i avdelingen. Selv om ikke ungdommen hadde erfaringer med for eksempel friluftsliv, var informantene opptatt med å gi ungdom kunnskap som de kunne ta med seg videre og bruke aktivt selv.

En kan anta at det å være innlagt på en institusjon kan være både slitsom og krevende for ungdom. Det å måtte forholde seg til mange profesjonelle hjelpere, kravet om «den gode» samtalen, og stadige spørsmål «hvordan har du det i dag» er eksempler på situasjoner som nok kan oppleves slitsomme og krevende å forholde seg til. En slik antakelse ser ut til å understøtte informantenes vektlegging av aktiviteter som for eksempel friluftsliv som å møte og nærme seg ungdommen på en respektfull måte. Sømoe Hagen og Mesna (1997 i Andersen 1997) fremhever at friluftsliv er aktiviteter som blir brukt mer eller mindre bevisst for å skape rom og muligheter for det de kaller «gyldne øyeblikk». En tolkning ut fra denne studiens funn, er at møtene mellom miljøterapeut og ungdom foregår på en annen arena som kan gi mulighet for å skape gode minner. Miljøterapeuten står i større grad fram som «Frode» eller «Stig» enn som «miljøterapeuter», noe som synes å kunne bidra til å skape et gjensidig tillitsforhold mellom miljøterapeutene og ungdommene. Dagliglivet foregår på en rekke sosiale arenaer der vi opplever samvær, samhandling og mening i relasjoner til andre. Det dreier seg om ens aktivitetsmønstre, og hvordan man får ulike deler i livet til å henge sammen, og hvordan man konkret skaper helhet og sammenheng i tilværelsene (Borg og Topor 2011). Ved at miljøterapeutene vektlegger betydningen av felles aktiviteter sammen ungdommene som viktig, kan det bidra til å gi ungdommene erfaring om hverdagslivet, gi dem opplevelsen av mening og hva som er viktig for den enkelte ungdom.

Studiens funn viser at informantene beskriver humor som en personlig egenskap, eller som en del av deres personlighet. Humor kan forstås som er relasjonell ferdighet (Spurkeland 2012), noe som gjenkjennes i denne studien ved at informantene bruker humor som en innfallsport til å bli kjent med ungdommen. Det har også vært vist at ungdom vektla at de voksne hadde humoristisk sans, og at godt humør og en humørfylt tone var avgjørende for at ungdommene kunne inngå i trygge relasjoner. Å sette vanskelig og alvorlige situasjoner i en humoristisk ramme opplevde ungdommene som viktig, samtidig uten at alvorret blir borte. I studien til Edvardsen (1998) og Hornemann (1996) forteller ungdommene at humor er helt nødvendig, og beskrives som grunnleggende for å inngå i samspill og for videre utvikling av gode relasjoner. Edvardsen (1998) og Hornemanns (1996) studier ligger ca. femten år tilbake i tid, men funnene i denne studien viser at dette også vektlegges av de voksne som ungdommene møter i miljøterapien.

Engasjement

Engasjerte miljøterapeuter kan være med på å bygge og skape en god relasjon til ungdommen, og funnene viser at informantene kan strekke seg for ungdommene når det er saker som interesserer dem selv. Dette kan tyde på at idealismen og det personlige engasjement er noe av selve drivkraften i det miljøterapeutiske arbeidet. Ved å vise sitt engasjement overfor ungdommen, signaliserer miljøterapeuten at de trives sammen med ungdommene, at de bryr seg om dem og at endringer er mulig.

En tolkning kan være at engasjementet i ungdommen kan få miljøterapeuten til å se ungdommen på en ny måte, noe som betyr at miljøterapeutene ikke bare ser på ungdommen som en pasient, men som et menneske med evne til å være *mer* enn en pasient. I studien til Larsen et al. (2001) trekker ungdommer frem at det var de engasjerte og interesserte miljøterapeutene som betydde mest for dem under oppholdet.

Studien til (Borg og Topor 2011) beskriver engasjement som en avgjørende del for utfallet av behandlingen for pasienten. En tolkning ut fra denne studiens funn er når miljøterapeutene er engasjert i ungdommen, klarer miljøterapeuten å se seg selv i ungdommens situasjon. Det å gi tro til ungdommen at det kan gå bra, formidle håp, og å stå for håpet når det meste tyder på at en «håpløs» situasjon bare blir verre. Å sette seg inn i ungdommens subjektive opplevelsesverden innebærer for miljøterapeuten å se problemene, men også all kompetansen ungdommen har, de mer hverdagslige forhold og situasjoner, samt behandlingsopplegget sett fra ungdommens eget ståsted. En vesentlig del i engasjementet, er nemlig at den enkelte pasient kjenner seg utvalgt og at miljøterapeuten gjør noe som oppleves som spesielt for akkurat han eller henne (Borg og Topor 2011).

Imidlertid viser funn i studien at å være engasjert, ikke er noe som oppstår eller vedvarer av seg selv, samt at det kan være perioder hvor det kan være vanskelig å holde engasjementet oppe. Funnene viser at for detaljstyrte behandlingsplaner kan oppleves om hemmende for det personlige engasjementet, noe som igjen kan være til hinder for å bygge en god relasjon til ungdommen. Videre viste det seg viktig at man som miljøterapeut beholder muligheten til å tenke selv og ta egne avgjørelser.

Studien til Richardsen og Martinussen (2008) viser at det er gjort få undersøkelser av jobbengasjement i helse- og sosialsektoren. Deres undersøkelse er utført blant seks ulike yrkesgrupper fra helsesektoren med henhold til engasjement i jobben. Et av funnene deres er at de som jobber innenfor sosiale tjenester har arbeidsoppgaver som i større grad er begrenset av regelverk og offentlig styring, og dette kan være en grunn til at jobbengasjementet er lavest i disse gruppene (Richardsen og Martinussen 2008). Mangel på autonomi og deltakelse i beslutninger kan virke utilfredsstillende og meningsløs. De konkluderer at blant annet økt innflytelse og medvirkning i beslutningstaking kan være med på å øke engasjementet til ansatte (Richardsen og Martinussen 2008).

6.2 Samlet oppfatning av den gode relasjonen

I litteratur som omhandler miljøterapi legges det mye vekt på systematikk, aktiviteter og tilrettelegging (Vatne 2006). Det er først i den senere tid at relasjon mellom klient og terapeut er blitt sett på som avgjørende for miljøterapiens effekt (Vatne 2006).

I denne oppgaven har jeg valgt to definisjoner som beskriver hva miljøterapi er. Miljøterapi blir beskrevet som en systematisk bruk av interaksjoner mellom pasient og miljøterapeut, og vektlegger et gjensidig samspill mellom pasienter og personale. Miljøterapeuten skal legge til rette for å gi gode og overføre relasjonserfaringer som skal fremme og tydeliggjøre mer hensiktsmessige samhandlingsmønstre. Miljøet skapes av miljøterapeutenes holdninger, handlinger, ytringer, tanker og følelser, slik at disse viser seg i samspill med pasientene (Bratheland et al, 2005 og Andersen 1997).

Funnene i denne studien viser at det å opprette en god relasjon, en allianse, med ungdommene som er innlagt, er en viktig basis for deres miljøterapeutiske arbeid med ungdommen. Dette beskrives videre at miljøterapeuten trenger «å by på seg selv» for å gjøre det mulig og trygt for ungdommen å gå i relasjon, og å bygge en allianse med dem. Vatne (2006) fokuserer spesielt på relasjonens betydning i miljøterapi. Hun fremhever at mennesker og miljø skaper hverandre gjensidig fordi mennesket alltid er i samhandling med sine omgivelser, og relasjon mellom pasient og miljøterapeut er avgjørende for miljøterapiens behandlende effekt. Gjennom tilrettelegging av miljø, aktiviteter og samvær kan pasient og terapeut få erfaring at

følelser og intensjoner kan deles. Dette skapes gjennom relasjoner, og trygge og gode relasjoner blir det målet som nå nås (Vatne 2006).

De personlige og profesjonelle erfaringene miljøterapeuten tar med seg som person inn i rollen, vil være med på å påvirke hvordan miljøterapeuten arbeider med miljøterapeutiske oppgaver (Larsen 2004). Modellen av den integrerte miljøterapeut (Larsen 2004) illustrerer ulike kvalifikasjoner som en miljøterapeut må ha, der de uformelle kvalifikasjoner som Larsen kaller «livets skole» som innebærer de erfaringene en har med seg i livet, og som har bidratt og formet et menneske til å bli den han eller hun er blitt. Dette kom tydelig frem i studien og det informantene ga uttrykk for, at de er bevisste sine personlige erfaringer, og at de bruker dem i ulik grad i forbindelse med sitt arbeid med ungdommen. Samtidig som fokuset er at dette kun er et middel for å få frem ungdommens egne problemer, og å finne løsninger for disse problemene.

7 KONKLUSJON

Denne studien har tatt opp problemstillingen: «Hvilken betydning vektlegger miljøterapeuter som jobber med ungdom i psykiatri sine personlige erfaringer i utøvelse av miljøterapi?»

Arbeid med ungdommer i psykiatrien fordrer at miljøterapeuter klarer å tilby og å skape trygghet hos ungdommen slik at de kan våge å gå inn i en relasjon til miljøterapeuten.

Funnene i denne studien viser at personlige erfaringer anses av informantene som betydningsfullt og som en viktig del av det å være miljøterapeut i arbeidet med ungdommer.

Funnene viser at informantene beskriver en god relasjon som selve basisen for å komme i posisjon til å kunne hjelpe og behandle ungdommen. Dette beskrives videre av informantene som «å by på seg selv» for å komme i relasjon til ungdommen. Funnene viser at informantene vektlegger å være personlig i møte med ungdommen fordi ungdommen skal ha mulighet til å kjenne seg igjen, noe som kan bidra til at ungdommen får følelsen av å bli forstått og støttet. Funnene viser at informantene er opptatt med å skape trygghet mellom miljøterapeuten og ungdommen, som igjen kan fremme en god allianse med tanke på ungdommens behandlingsmål.

Flere informanter hevder at en forutsetning for «å by på seg selv» er å ha mot, og funnene viser at det er ulike grader om hvilke personlige erfaringer informantene ønsker å bruke i møtet med en ungdom. Ut fra funnene er det tydelig at informantene er opptatt av at det er et tydelig skille mellom privat og personlig, og til en viss grad utdyper dette, men uten at de tydeliggjør grenseovergangene. Dette er noe jeg ikke finner tydelige beskrivelser av i litteraturen. Det jeg imidlertid finner, er at det er individuelle forskjeller som virker å ha sammenheng med egen bearbeiding av personlige og private erfaringer.

Samtidig viser funnene at informantene gir uttrykk for at deres egne personlige erfaringer ikke direkte må overføres til ungdommen, men heller være en forståelsesbakgrunn som gir rom for ungdommen til å komme frem med sine egne erfaringer.

7.1 Studiens betydning for praksis

I miljøterapeutrollen integreres faglig kunnskaper og erfaringer med personlige kunnskaper, og hvor de personlige erfaringene er noe som miljøterapeuten tar med seg inn i rollen og som vil påvirke det miljøterapeutiske arbeidet. Personlige erfaringer trenger å forstås som en viktig del av det å være miljøterapeut. Samtidig som personlige erfaringer er viktig i arbeidet som miljøterapeut, er personlige erfaringer alene ikke en tilstrekkelig kvalifikasjon i arbeidet som miljøterapeut. For kunne utvikle og utvide forståelsen av miljøterapeuters praksis, kan kunnskap om dette være med på å påvirke forståelsen av miljøterapeuten i miljøterapeutisk behandling.

Slik tendens ser ut i dag, vektlegges det økende bruk av evidens basert praksis i helsevesenet. Dette er en viktig utvikling for å søke kunnskap om hva som virker for hvem, og det er dessuten et grunnleggende etisk prinsipp at man skal holde seg faglig oppdatert slik at pasienter sikres den kvaliteten de har krav på. Innenfor den medisinske modellen er terapeuten viktig, men ikke «virksom», og på bakgrunn av denne modellen, blir derfor terapeuten ikke viet stor oppmerksomhet (Jensen 2006). En tolkning er når man snakker om terapeuters erfaringer, er det deres utdanning og profesjonelle liv man referer til her. Hvis man derimot tenker på terapeuten som en aktiv og virksom del av selve terapien, vil terapeuten som person kunne få en utvidet og viktig rolle i fremtidig forskning.

7.2 Videre forskning

Målet med studien var å finne ut hvilken betydning miljøterapeuter vektlegger og bruker sine personlige erfaringer i møtet med ungdommene i det miljøterapeutiske arbeidet.

Det denne studien viser er at informantene ser betydningen av å bruke personlige erfaringer som viktig og betydningsfullt for å komme i relasjon til ungdommene. Funnene viser også at flere informanter har et tydelig skille mellom privat og personlig, men uten at de tydeliggjør dette skillet.

Dette betyr videre at skillet mellom privat og personlig er noe som bør undersøkes i nye studier, og ikke minst at miljøterapeuter bruker tid på å diskutere dette i praksis. Spesielt siden informantene tydelig viser at dette er viktig, men ikke har entydige svar. Dette er et viktig

funn som viser at det er et område informantene kanskje tror er tydelig, men som faktisk ikke er det. Dette er viktig spesielt fordi det kommer frem i studiens funn at bruk av personlige erfaringer blir sett på som betydningsfullt for å bygge en god relasjon som er grunnleggende for miljøterapi.

Det savnes brukererfaringer fra ungdommene selv om hva de ser på som viktig og nyttig av egenskaper en miljøterapeut bør ha i en god miljøterapeutisk relasjon. Det er derfor gode grunner til å søke mer kunnskap om hva som er de virksomme kvaliteter ved miljøterapeutene i den terapeutiske relasjon sett ut fra ungdommenes eget perspektiv.

8 LITTERATURLISTE

Andersen, A.J.W. (1997): *Uten fasit: perspektiver på miljøterapi*, Cappelen Akademiske Forlag

Askland, L. (2006): *Det personlig i det profesjonelle. Ti tekster til ettertanke*, Gyldendal Norske Forlag AS

Austgard, K. (2010): *Omsorgsfilosofi i praksis. Å tenke med filosofen Kari Martinsen i sykepleie*, Cappelen Forlag a.s, 2. utgave

Bae, B. og Waastad, J. E. (1992): *Erkjennelse og anerkjennelse. Perspektiver på relasjoner*, Universitetsforlaget AS (red)

Bang, S. (2012): *Rørt, rammet og rystet. Faglig vekst gjennom veiledning*, Gyldendal Norske Forlag AS, 1. utg. 5. opplag

Bengtson, M. (2007): *Ungdommens prosjekt, I Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utvikling*, Gyldendal Norske Forlag AS

Borg, M. og Topor, A. (2011): *Virksomme relasjoner. Om bedringsprosesser ved alvorlige psykiske lidelser*. Oslo: Kommuneforlaget, 2. utgave, 3. opplag

Bratheland, O., Bloch Thorsen, G. R. og Haaland, T. (2004): *Miljøterapi – en modell for tenkning, holdning og handling i en psykiatrisk institusjon*. Stavanger, Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning

Buber, M. (2003): *Jeg og Du*, De Norske Bokklubbene AS. Første gang utgitt 1923

Bøe, T.D. og Thomassen, A. (2009): *Fra psykiatri til psykisk helsearbeid. Om etikk, relasjoner og nettverk*, Universitetsforlaget, 2. utgave

Christensen, J.S. og Larsen, E. (1998): *Dynamisk kvalitetsudvikling og Mekanisk kvalitetssikring*. Oslo, SIR-gruppen

Denhov, A. (2007): *Hjälpane relationer i psykisk vård – en litteraturoversikt*, Stockholms läns sjukvårdsområde, Psykiatrin Södra, FoU-enheten

- Duncan, B.L., Miller, D., Wampold, B.E., Hubble, M.A. (2010): *The Heart & Soul of Change – Second Edition – Delivering What Works in Therapy*, American Psychological Association, 2. utgave
- Edvardsen, Ø. (1998): *Hva gjør miljøarbeideren til en dyktig miljøarbeider? "Hun er gull og grønne skoger for meg."* Tidsskriftet Norges Barnevern, 75, (4), s. 14-26
- Engelstad Snoek, J. (2002): *Ungdomspsykiatri*, Universitetsforlaget, 2. utgave
- Friss, S. og Vaglum, P. (1999): *Fra idé til prosjekt – en innføring i klinisk forskning*. Oslo, Tano Aschehoug A/S
- Gadamer, H.G. (2004): *Sanhed og Metode/ Grundtræk af en filosofisk hermeneutikk*, Århus: Systime
- Grøholt, B., Sommerschild, H., og Garløv, I. (2001): *Lærebok i barnpsykiatri*, Universitetsforlaget AS, 3. utgave
- Gunderson, J.G. (1978): *Defining the therapeutic process in psychiatric milieus*. Psychiatry, Vol. 41:327-335
- Halvorsen, K. (2005): *Å forske på samfunnet – en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Cappelen Akademiske Forlag, 2. opplag
- Halvorsen, T. (2001): *Miljøarbeid – teori og praksis*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Haugsgjerd, S., Jensen, P., Karlsson, B. og Løkke, J.A. (2006): *Perspektiver på psykisk lidelse – å forstå, bedrive og behandle*, Gyldendal Norsk Forlag AS, 2. utgave. 3. opplag
- Holm, U. (2005): *Empati – Å forstå menneskers følelser*, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Hornemann, K. (1996): *De stygge andungene og hjelperen deres*. Hovedoppgave ved Program ved Program for sosialt arbeid, Norges teknisknaturvitenskapelige universitet

- Hummelvoll, J.K., & Barbosa da Silva, A. (1996): *Det kvalitative forsknings intervju som metode for å nærme seg den psykiatriske sykepleiers livsverden i kommunehelsetjenesten*, *Vård i Norden*, 16 (2) (25-32)
- Hummelvoll, J.K. (2003): *Kunnskapsdannelse i praksis – Handlingsorientert forskningssamarbeid i akuttpsykiatrien*, Universitetsforlaget
- Hummelvoll, J.K. (2012): *Helt – ikke stykkevis og delt. Psykiatrisk sykepleie og psykisk helse*, Oslo, Gyldendal Norske Forlag AS, 7. utgave. 1. opplag
- Hutchinson, G.S. (2009): *Barnevernspedagog, sosionom, vernepleier. Utvalgte temaer*, Universitetsforlaget
- Haavind, H. og Øvreeide, H. (2007): *Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse*, Gyldendal Norske Forlag AS
- Jensen, P. (2007): *On Learning from Experience: Personal and Private Experience as the Context for Psychotherapeutic Practice*, Diakonhjemmet høgskole, Oslo
- Jensen, P. (2008): *Hvordan spørsmålet "hva virker i terapi?" har kommet til å dominere psykoterapiforskningen og vår egen forståelse av terapi*, essay basert på foredrag høsten 2008
- Jones, M. (1971): *Det terapeutiske samfunn*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag
- Karlsson, B. (1997): *Miljøterapi – begrep og innhold – en kritisk drøftelse*. I: Andersen, A.J.W. (red): *Uten fasit. Perspektiver på miljøterapi*. Fagernes: Cappelen Akademiske Forlag
- Killèn, K. (2002): *Sveket – Omsorgssvikt er alles ansvar*, Kommuneforlaget AS
- Kinge, E. (2006): *Barnesamtaler – Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker*, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kazdin, A.E. (2000): *Psychotherapy for Children and Adolescents, Direction for research and practice*, Oxford University Press
- Kringlen, E. (2001): *Psykiatriens samtidshistorie*, Universitetsforlaget AS
- Kvale, S. (2006): *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norske Forlag AS

- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2010): *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norske Forlag AS, 2. utgave.
- Kvaran, I. (1996): *Miljøterapi. Institusjonsbehandling med barn og unge*, Høyskoleforlaget AS
- Larsen, E., Ekerholt, T., Møller, R., og Røising, O. (2001): «*At voksne er greie, gjør det mulig å bli grei selv*», Østfold fylkeskommune
- Larsen, E. og Selnes, B. (2001): *Fra avvik til ansvar. En miljøterapeutisk tilnærming til ungdom i institusjon*, Forlaget Tanum-Norli A/S 1975
- Larsen, E. (2004): *Miljøterapi med barn og unge – Organisasjonen som terapeut*, Universitetsforlaget AS
- Læg Reid, S. & Skorgen, T. (2006): *Hermeneutikk: en innføring*, Oslo: Spartacus
- Løgstrup, K.E. (2000): *Den etiske fordring*, J.W Cappelens Forlag a.s
- Møgelsvang, S. og Dalsgaard, A. (2006): *Magtutøvelse i klinisk praksis*. Klinisk sykepleie 20. årgang, nr. 2: 42-48
- Møller, R. (2008): *Den gode miljøterapeut*, HoboForlag
- Norcross, J.C. (2010): *The therapeutic relationship*, I Duncan. B.L., Miller.D., Wampold B.E., Hubble M.A. (2010): *The Heart & Soul of Change – Second Edition – Delivering What Works in Therapy*, American Psychological Association, 2. utgave
- Olkowska, A. og Landmark. B. (2009): *Hva gjør miljøterapi til terapi?*, Fontene 09, Et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)
- Richardsen, A.M. og Martinussen, M. (2008): *Hva skal til for å øke arbeids glede og motivasjon? En undersøkelse av jobbengasjement i helse- og omsorgsyrker*, Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 45, nummer 3, side 249-257
- Ryen, A. (2006): *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

- Rønnestad, M.H. og Reichelt, S. (1999): *Psykoterapiveiledning*, Tano Achehoug
- Røssberg, J.I. (2005): *Relasjoner mellom pasient og stab. Hva fremmer et gunstig behandlingsresultat?* I: Oppjordsmoen, S, Vaglum, P. og Bloch Thorsen, G.R. (red.): *Oss imellom. Om relasjonens betydning for mental helse*. Stavanger: Hertervig Forlag
- Samoilow, D.K. (2007): *Løsningsfokusert terapi i lys av forskning om hva som virker i terapeutiske relasjoner*, Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, nummer 9, side 1107 – 1117
- Shirk, S. (2002): *Relationship predictors of treatment outcome in child and adolescent therapy*, Workshop på 18th World Congress of Psychotherapy, Trondheim, Norge
- Skau, G.M. (2011): *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*, CAPPELEN DAMM AS, 4. utgave. 1. opplag
- Skau, G.M. (2003): *Mellom MAKT og HJELP. Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*, Universitetsforlaget AS
- Skårderud, F., Haugsgjerd, S., Stänicke, E.(2010): *Psykiatriboken – Sinn – kropp – samfunn*, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Skorpen, A., og Øye, C. (2008): *Dagliglivet i en psykiatrisk institusjon: En analyse av miljøterapeutiske praksiser*, Universitet i Bergen, Det psykologiske fakultet, Norway
- Spurkeland, J. (2012): *Relasjonskompetanse. Resultater gjennom samhandling*, Universitetsforlaget
- Stensrud, B. (2007): *Miljøterapi – Virksomme elementer i miljøterapi rettet mot behandling av psykoselidelser*, Master i psykisk helsearbeid, Høgskolen i Hedmark, Rapport nr. 7
- Sømoe Hagen, E., og Mesna, T. (1997): *Fra Frognerparken til Galdhøpiggen. Ut på tur aldri sur*, I Andersen. A. J. W. (1997): *Uten fasit. Perspektiver på miljøterapi*, Cappelen Akademiske Forlag
- Thagaard, T. (2010): *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*, Bergen. Fagbokforlaget

- Thornquist, E. (2006): *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2. opplag
- Thuen, H. og Sommerschild, H. (1997): *Foreldre – til barns beste. Om barneoppdragelse for og nå*, Oslo: Pedagogisk Forum
- Tjersland, O.A., Engen, G. og Jansen, U. (2010): *Allianser. Verdier, teorier og metoder i sosialt arbeid*, Gyldendal Norsk Forlag AS
- Vatne, S. (2006): *Korrigeringer og anerkjenne. Relasjonens betydning i miljøterapi*, Gyldendal Norske Forlag AS
- Vaglum, P., Karterud, S. og Jørstad, J. (1984): Sosialpsykiatrisk tenkning og demokratisk organisasjon, eller psykoanalytisk tenkning og funksjonell hierarkisk organisasjon? I: Vaglum, P., Karterud, S. og Jørstad, J. (red): *Institusjonsbehandling i moderne psykiatri*. Oslo, Universitetsforlaget
- Vetlesen, A.J. og Nordtvedt, P. (1996): *Følelser og moral*, Ad Notam Gyldendal AS
- Wampold, B.E. (2001): *The Great Psychotherapy Debate. Models, Methodes, and Findings*, Taylor & Francis Group
- Warnke, G. (1995): *Hans-Georg Gadamer. Hermeneutikk, tradition och förnuft*, Bokförlaget Diadalo AB
- Yalom, I.D. (2002): *Terapiens gave. Åpent brev til en ny generasjon terapeuter og deres pasienter*, Oslo: Pax Forlag A/S
- Aandreaa, I. (1994): *Pasienten og sykepleieren – et gjensidig påvirkningsforhold*, Ad Notam Gyldendal
- Aarre, T.F. (2010): *Manifest for psykisk helsevern*, Universitetsforlaget AS

VEDLEGG 1 BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

NSD

Postboks 933
2604 UTJEFFHAMMER

26025

Behandlingsansvarlig
Dagfinn Amundby
Sjef

Hvordan behandler du bruker- og medarbeideropplysninger som jobber med barn og unge som foreldres
opplysninger for og i forbindelse med institusjonspsykiatribehandling?
Høgskolen i Lillehammer, ved Institusjonen for voksne helse
Anne Sigrid Cronvall
Monica Simonsen

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.03.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i
henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudet vurderer forutsatt at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i
meldingsnotat, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-
helsepersonelloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de
opplysninger som legges til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et spes. skjema,
http://www.personvern.no/personvern/forsk_saud/skjema.htm. Det skal også gis melding etter tre år dersom
prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal sendes skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database,
<http://www.personvern.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2011, sette en henholdsvis avgjort
status for behandlingen av personopplysninger.

Vedulehsen
Kjetil Kvalheim
Vedulehsen Kvalheim

Kjersti Håvardstun
Kjersti Håvardstun

Kontaktperson: Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektgründering
Kopie Monica Simonsen, Nordbykkveien 33/15, 1474 NORDBYTTAGEN

NSD er et offentlig tjenestetilbud
©2011 NSD. NSD er et offentlig tjenestetilbud. NSD er et offentlig tjenestetilbud.
NSD er et offentlig tjenestetilbud. NSD er et offentlig tjenestetilbud. NSD er et offentlig tjenestetilbud.
NSD er et offentlig tjenestetilbud. NSD er et offentlig tjenestetilbud. NSD er et offentlig tjenestetilbud.



Personvernombudet for forskning



Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 26825

Personvernombudet finner informasjonsskrivet til utvalget tilfredsstillende utformet.

Prosjektslutt er 31.12.2011. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Lydopptak slettes, indirekte personidentifiserbare opplysninger som navn på arbeidsted fjernes, omskrives eller gråkategoriseres.

[Signature]
Personvernombudet for forskning

[Signature]
Personvernombudet for forskning

VEDLEGG 2 FORESPØRSEL OM Å DELTA I INTERVJU

Avdelingssjef

Avdeling

Dato:

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave

Jeg er masterstudent i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Lillehammer, og holder nå på med en avsluttende masteroppgave.

Temaet for oppgaven er betydningen av personlige erfaringer, og jeg skal undersøke på hvilke måte miljøterapeuters personlige erfaringer forstås inn på deres daglige praksis i jobb med barn og ung. Jeg er interessert i å finne ut om hvilke erfaringer miljøterapeuter tror er virksomme fra andre arenaer, enn det som har med fag og utdanning og gjøre.

Hensikten med studiet er å utvikle og utvide forståelsen av miljøterapeuters praksis, og hvordan det kan være med på å påvirke miljøterapeuters behandling av pasienter. Jeg ønsker å løfte fram spørsmål om erfaringer ved miljøterapeuten selv som person som en betydningsfull effekt i omgang med pasienter:

Foreløpig arbeidstittel for masteroppgaven er:

«Hvilken betydning tilskriver miljøterapeuter som jobber med barn og unge sine personlige erfaringer i utøvelsen av miljøterapeutisk behandling?»

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervjuje åtte til ti informanter som arbeider i barne- og ungdomspsykiatrien. Intervjuet vil være en samtale som tar ca. en til en og en halv time. Intervjuet vil bli tatt opp på diktafon, og slettes etter at intervjuet er skrevet ut. Det skal ikke være mulig å spore tilbake til intervjupersonene ut fra opplysninger som gis.

Dersom du har lyst til å være med på intervju, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den tilbake til meg.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysninger anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2011.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe med på mobil 99 62 22 05, eller sende en e-post til monsim40@gmail.com. Veileder for studien er Anne Sigfrid Grønseth, førsteamanuensis, avdeling for helse- og sosialfag ved Høgskole i Lillehammer.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Monica Simonsen
Nordbykroken 33/15
1474 NORDBYHAGEN

Vedlegg 1: Samtykkeerklæring

Vedlegg 2: Intervjuguide

VEDLEGG 3 SAMTYKKEERKLÆRING

Samtykkeerklæring

«Hvilke betydning tilskriver miljøterapeuter som jobber med barn og unge sine personlige livserfaringer for og i utøvelse av miljøterapeutisk behandling?»

Jeg er informert om studiets innhold, og ønsker å delta i intervjuundersøkelsen. Jeg er kjent med at undersøkelsen er et ledd i en masteroppgave ved Høgskolen i Lillehammer. Jeg er kjent med at deltakelsen i undersøkelsen er frivillig, og at jeg nær som helst kan trekke meg hvis jeg ønsker det. Jeg er kjent med at den informasjonen jeg gir vil bli anonymisert og konfidensialitet blir sikret.

Samtykkeerklæringen returneres undertegnede i vedlagte konvolutt. En kopi av samtykkeerklæringen vil bli gitt deg ved gjennomføring av intervjuet.

Sted:

Dato:

Signatur:

VEDLEGG 4 INTERVJUGUIDE

Intervjuguide – Masteroppgave – Høgskolen i Lillehammer

Utdanning:

Alder:

Hvor mange år har du jobbet?

Hvilke type jobberfaring har du:

- Kan du fortelle meg om hvordan du opplever din rolle og jobb som miljøterapeut?
- Opplever du dine egne erfaringer som viktig for å forstå de unge?
- Bruker du dine egne personlige erfaringer i møtet med de unge jobber med?
- Hva gjør at du velger å bruke dine personlige erfaringer?
- Eventuelt i hvilke situasjoner velger du å ikke bruke dine personlige erfaringer?
- Ser du dette som verdifullt for å komme i kontakt med de unge?
- Kan du gi eksempler når egne erfaringer har vært nyttig i utførelsen av jobben din?
Eller ser du i etterkant av en situasjon der du kunne brukt egne erfaringer?
- Opplever du å komme i konflikt mellom faglige vurderinger og/eller handlinger, egne personlige vurderinger og/eller verdier?
- Opplever du at du kommer nær – gjennom personlig engasjement – er viktig i forhold til de unge?
- Opplever du aksept i fagmiljøet for bruk av personlig involvering?
- Mottar du veiledning i ditt miljøterapeutiske arbeid? Inkluderer i så fall denne dine personlige erfaringer knyttet til jobben din?